

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

Sv.
off. m. k. d. d. h.
Fol.

nr **5**
maj 1962
pris 1 krona

RÄDDA RYGGEN

och Edra nerver med

PEÅ-bädden

SE HÄR

vad en del av våra 1000-tals tacksamma kunder skriver till oss:

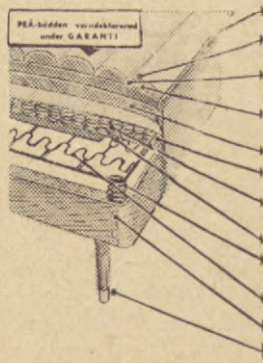
En läkare: "bädden är förträfflig och Ni är värd all framgång"...

En övering: "jag är belåten med attfären överhuvudtaget och rekviderar härmed ytterligare"...

En läkare: "med en sådan bädd kan folk kassera sina skivor och bräder de nu ligger på. PEÅ-bädden passar alla ryggar".

Många har skrivit: "vi gjorde som läka ren i Eder annons hade rekommenderat vi slängde bort skivorna vi förut haft i våra sängar och vi har funnit att med Edra bäddar har livsbetingelserna helt förändrats för oss, för vilket vi är hjärt ligt tacksamma".

— "Vi har med tacksamhet mottagit de rekviderade bäddarna som överträttade alla förväntningar. Edra bäddar skänker oss den vila och avslappning man så väl behöver och Ni är värda alla rekommendationer.

- Prima slitstark klädsel
- Kanalstickad
- Skyddsband
- Överstopning av 100 % ren bomullsvadd
- Stoppningsmatia av ren och luktfri sisal — eller kroll — valfritt
- Isolerad stödkant av här dat stål
- Specialkärna ent. intyg.
- Ortopediskt liggrikta — passar alla ryggar
- Isolering med mellanläga av vadd på juteväv
- Isolerat stödresår
- Fjädrande botten av no-zagfjädr m. ljudl. infästn
- Kraftig träram 2x4 tum
- Svarvade ben med mässinghylsa

Ni vet vad Ni får då Ni köper PEÅ-bädden. Intyg från Chalmers Tekn. Högskola, samt vidst. varudekl. med 25 ARS GARANTI — tillsändes varje kund före leverans — styrker sanningen i vår reklam. Är Ni 15 eller 60 år, vår Chalmers-test — intyg nr. 82713 — garanterar Er en bädd som håller livet ut.

Tack vare det enorma intresset för våra bäddar är vi i tillfälle att fortsätta vårt reklambudande på PEÅ-bädden till vidst. sensationella priser Passa på nu och skatta en ortopediskt liggriktig bädd till ett pris som kanske inte återkommer.

Skriv eller ring i DAG för omg. eller sen. lev. från
PEÅS BÄDDFABRIK - Fack 452 - BORÅS - TEL. 033/329 83

SVANGBÄDD inkl. gavel

- teak mahogny
- storl. 160x195 306:—
- storl. 170x195 320:—

ENKELBÄDD exkl. gavel

- 80x195 133:— 85x195 140:—
- 90x195 147:— 100x195 161:—
- 110x195 181:— 120x195 201:—

ÖVERMADRASSER per st.

- 80—85 27:— 90—100 32:—
- 110—120 38:—

GAVLAR av prima ädelfanér

av högsta kvalitet, utvalda med största omsorg. Obs! Slår sig ej!

- teak mahogny
- 80—85 32:—
- 90—100 37:—
- 100—120 42:—

Fotgavlar, 10 cm lägre, på ovanst. priser tillk. 2:—.

Fotstöd, tygkl. platta, 5:— —12:—.

Sätt ett kryss i tillämplig ruta!

Härmed beställes fraktfritt och godsörsåkr
.... st svängbädd, st enkelbädd,
st övermadrasser, färg: rosa, turkos, gul
(stryk del ej tillämpl). st gavlar, st
fotstöd, ent vidst x-märkning Mot ett till-
lägg av kr 10:— önskas/önskas ej, stoppn-
mattan av 30 mm tjock, ren o. luktfri sisal,
absolut oöverträffat. Orderbekräftelse emat-
tes. Jag önskar provliga bäddarna och skul-
le de ej utfalla till min belåtenhet, förbehål-
ler jag mig rätten att få returnera varorna
inom 14 dagar och få alla utlägg återbet

Leverans önskas:

Namn

Adress

Ivg-adress

tel.

Ur "SOCIALPAKETET"

Just när detta nummer ska pressläggas har socialministerns länge signalerade "socialpaket" färdigställt med omslag och innehåll, färdigt att ta del av främst av riksdagen, som äger besluta, men också av hela svenska folket. Så omfattande är nämligen innehållet att vi alla är med: sjukförsäkringstagare och pensionärer i alla åldersgrupper. Rätt rubrik på "paketet" är på stram kanslisvenska *Kungl. Maj:ts proposition 1962: 90 med Förslag till lag om allmän försäkring m. m.* Som antytts är det fråga om en stor mängd lagtext och bestämmelser och vi får därför här nöja oss med ett summariskt snabbplock, närmast sådant som förtidspensionärer och sjukförsäkringstagare bör få del av i första omgången — det blir säkert tillfälle att återkomma med detaljredovisningar senare.

Beträffande förtidspensioneringen föreslås samma invalidbegrepp och invalidbedömning både för folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen (ATP). Det gäller en *arbetsinvaliditet* grundad på medicinska faktorer. För rätt till förtidspension gäller att arbetsförmågan skall vara nedsatt med minst hälften. Vid varaktig nedsättning av arbetsförmågan utgår förtidspension, då arbetsförmågas nedsättning inte är varaktig, men beräknas bestå avsevärd tid, utgår sjukbidrag. Den nuvarande inkomstprövningen av invalidförmånerna inom den gällande folkpensioneringen bortfaller i det nya systemet. Klassificeringen i grupper följer utredningsmännens sche-

ma: då arbetsförmågan är så nedsatt att endast en ringa del återstår, utgår hel förtidspension (lika med ålderspensionen), är arbetsförmågan nedsatt i mindre grad, men likväl med avsevärt mera än hälften utgår två tredjedelar av hel pension, i övriga fall utgives en tredjedel av hel pension.

Hopkopplingen av de båda försäkringsformerna — förtidspension och sjukförsäkring — har vållat många besvärligheter i den praktiska tillämpningen. Från vårt förbund har i flera remissyttranden framhållits hur det i den praktiska handläggningen uppstår luckor i försäkringsskyddet vid övergång t. ex. från sjukförsäkring till förtidspension. Vid s. k. utförsäkring har den enskilde hamnat i ett ingenmansland, fått genomgå en prövningens och väntans tid och ofta sett en gynnsam utveckling avbrytas — situationen har fått klaras upp med socialhjälp och olika nödlösningar. Det är glädjande att konstatera att socialministern funnit våra synpunkter på dessa frågor bärkraftiga vid utformningen av den nya lagstiftningen. Några formuleringar i det nu framlagda förslaget visar denna vilja att göra försäkringen anpassningsbar till skiftande förhållanden. Sjukhjälpstiden maximeras till ett visst antal dagar endast för den som har ålderspension eller hel förtidspension. I övrigt skall sjukhjälp utgå till dess förtidspension tar vid. Den som har *hel förtidspension* skall dock inte kunna vara sjukpenningförsäkrad,

men däremot under en tid av högst 180 dagar kunna få ersättning för sjukhusvård. Den som har *partiell pension* skall kunna vara sjukpenningförsäkrad för den kvarstående förvärvsinkomsten och någon maximerad sjukhjälpstid gäller inte för honom.

Det finns anledning att hysa goda förhoppningar om att den nyligen tillsatta speciella utredningen för sjukförsäkringsfrågorna kommer att gnugga vidare på de skönhetsfläckar, vilka ännu dröjer kvar i systemet. Snabbgenomgången av det nu framlagda paketet visar bl. a. i reella pengar räknat höjd grundsjukpenning från 3 till 5 kr om dagen. Sjukpenningsskalan bygges ut så att försäkringsskyddet kommer att omfatta inkomster upp till 22.000 kr om året. Sjukpenningen i den högsta sjukpenningklassen skall utgöra 28 kr om dagen. Nu gällande regel, att sjukpenningen minskas efter 180 dagars sjukdom, föreslås slopad. Beträffande pensioneringen föreslås, att folkpensionerna höjes fr. o. m. den 1 juli 1962 med 350 kr för ensam pensionär, varmed även avses änkepensionär, och med tillhoppa 500 kr för två pensionsberättigade makar. Med 12 indextillägg blir det årliga beloppet för en ensam pensionär 3.250 kr och för två pensionsberättigade makar sammanlagt 5.090 kr. Till de angivna beloppen kan liksom hittills komma kommunalt bostadstillägg. Indextillägg som utlöses efter den 30 juni 1962 skall utgå med 75 kr till ensam pensionär och 60 kr till envar av två gifta pensionärer.

Utöver pensionen har speciella ersättningar tidigare utgått till vissa grupper av pensionärer. Denna princip kvarstår i det nya lagförslaget och vi ska bara här i korthet beröra några nyheter i detta sammanhang — nyheter som är av särskilt intresse för hjärt- och lungsjuka. De nya förmånerna är avsedda för bl. a. personer med höggradiga rubbningar i rörelse- och stödorganens funktion och som följd härav behöver omfattande personligt bistånd av andra människor eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller annat hjälpmedel för att kunna utföra sitt arbete. Detta gäller alltså svårt rörelsehindrade. Vårt förbund har i sitt remissyttrande påpekat att ett liknande behov av ersättning föreligger för vissa andra grupper — t. ex. hjärt- och lungsjuka — med starkt nedsatt andnings- och rörelsekapacitet — och att en utvidgning till rätt till ifrågavarande ersättningar borde allvarligt övervägas med hänsyn till utredningsförslaget.

Socialministern har till vår stora glädje accepterat denna tankegång. Han framhåller att "förmånerna bör ges en sådan utformning att hänsyn mera tages till behovet av bistånd eller hjälpmedel för att kunna utföra arbetet än lokaliseringen av lytet eller organfelet. För egen del vill jag också förorda en sådan mera generell utformning av villkoren utan begränsning till vissa former av defekttillstånd." Vi instämmer livligt i socialministerns deklARATION och hoppas att riksdagen också accepterar den utvidgning av här föreliggande form av

ersättning, som bl. a. kommer att innebära lättnader i livsföringen och bättre möjligheter att utföra arbete för bl. a. svårt handikappade hjärt- och lungsjuka.

Om vi nöjer oss med denna summariska redovisning — vi får säkert tillfälle att återkomma till detaljfrågorna senare — bör slutligen framhållas, att rehabiliteringen fått en framskjuten plats i den omfattande socialplanen. Möjligheten för handikappade att utnyttja sin återstående arbetsförmåga är ett nyckelproblem, som skjutits fram i samband med bl. a. det nya invalidbegreppets konstruktion. Vi har i vårt yttrande kraftigt understrukit att när man vid bedömningen fastställer viss "återstående" arbetsförmåga måste också garantier ställas för att den handikappade verkligen beredes det arbete och den inkomst han klassificerats till. Om så inte sker blir det kort sagt att sitta i lufttomt rum och konstatera en standardsänkning, räknat i bortfallande förmåner. Svårigheten ligger på det praktiska planet — i sammanbindningsbanan mellan socialförsäkring och rehabilitering. Socialministern är också inne på den saken då han säger: "Jag vill i likhet med vissa remissorgan kraftigt understryka betydelsen av att alla åtgärdes vidtages i syfte att partiellt arbetsföra blir i tillfälle att utnyttja sin återstående arbetsförmåga." Man kan till detta bara tillägga att ett aktivt socialförsäkringsskydd i skiftande situationer måste bygga på rehabiliteringen — att ge handikappade reell chans att utnyttja kvarstående arbetsförmåga.

Sixten Hammarberg

Anslag till hjärtforskning

Folksam har för en treårsperiod lämnat ett anslag på 70.000 kr per år för vetenskaplig forskning till en arbetsgrupp under ledning av professor Gunnar Biörck, Serafimerlasarettets medicinska klinik. Arbetsgruppen skall studera hjärt- och kärlsjukdomarnas utvecklingshistoria och prognos, åtgärder för tidigdiagnostik, förebyggande behandling och långtidsövervakning av särskilt utsatta personer samt rehabiliteringsbehov och eftervårdsmöjligheter för de av sjukdomen svårast drabbade.

Höjning av äldre livräntor

I proposition till riksdagen föreslås höjning fr. o. m. den 1 jan. 1963 av vissa yrkesskadelivräntor m. m. i anledning av skada, som inträffat före 1960. Livräntorna höjes med 30 procent, om skadan inträffat 1955 eller tidigare, med 20 procent, om skadan inträffat 1956 eller 1957, och med 10 procent, om skadan inträffat 1958 eller 1959. Förhöjning föreslås av livräntor till skadade under 67 år med minst två tiondels invaliditet, skadade över 67 år med minst tre tiondels invaliditet, efterlevande make m. fl. under 67 år, barn, föräldrar och adoptivföräldrar. Även sjukpenning skall kunna förhöjas. Förhöjningen får inte leda till att ersättning utgår med högre belopp än den högsta möjliga enligt lagen om yrkesskade-försäkring.

I STATUS

läser Ni om aktuella frågor för hjärt- och lungsjuka i 60-talets samhälle.

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: **Einar Hiller**
 Redaktör: **Sixten Hammarberg**
 Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
 Telefon 41 39 99 och 44 40 40
 Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
 Postgironr 95 00 11

Annonspriser: Omslagets sista sida 500:—
 1/1-sida 400:— 1/2-sida 225:—
 1/4-sida 125:— 1/8-sida 65:—
 Småannonser: 58 mm spaltbredd 65 öre mm
 90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 10 kr, halvår 5:50 kr

UR INNEHÅLLET:

● ÖKAT VÄLSTÅND	8
MOTIONERA MED MÄTTA	10
TONGÅNGAR	16
KVINNA BLAND KRAFTKARLAR ...	18
VÅRSALONG (lyrisk utställning) ..	21
BILDKRYSS	23

OMSLAGSBILD: Vårfantasi

Arkitekturen i socialpolitiken

och att skapa lämpliga miljöer för sjuka och klena personer är ett eftersatt område framhåller arkitekt Hans-Erland Heineman i artikel i Svenska Dagbladet. Ödsliga korridorer och opersonliga sjukrum, fantasilös inredning, är kontentan av ett slentriantänkande, när det planeras miljöer för sjuka och äldre.

Arkitekturens miljöpräglade förmåga är inom de flesta områden för "normal" mänsklig aktivitet av förhållandevis blygsam omfattning vid sidan av de humana krafternas inverkan. Medvetandet om detta kan i och för sig vara en källa till tröst med tanke på den övervägande del av jordens befolkning, som tvingas leva av sitt liv i efter vårt sätt att döma undermåliga miljöförhållanden. En aldrig så god miljö förmår heller inte överskyla brister i den mänskliga omvårdnaden. Men det står i dess förmåga att bilda en sådan ram kring våra funktioner som ytterligare förstärker möjligheterna för de mänskliga krafterna att verka. När det gäller situationer i livet, som helt förändrar en människas tillvaro, situationer där individens frihet att röra sig hämmas eller förhindras eller där hon hamnar i en beroendeställning utan möjlighet till fritt val, blir den fysiska miljön av alldeles särskild betydelse. Den skall fortfarande inte jämföras med den mänskliga omvårdnaden, men blir ofta en förutsättning för en lycklig inverkan av densamma.

Artikelförfattaren har också en del synpunkter på bostadsbyggandet och den uppskrivade arbetstakt, som inte gett oss tid att formulera de miljömässiga kraven på boendet. Vi står illa utrustade när det gäller personer, som avviker från standardmåtten på människorna. Man kan instämna: trappor eller hiss är ett viktigt problem för många rörelsehindrade, hjärt- och lungsjuka. De kan helt enkelt isoleras från omvärlden av bristande möjligheter att klara kommunikationerna till det egna hemmet.

Det rör sig om miljarder

i sjukvårdskostnader framhåller generaldirektör Richard Sterner i ett debattinlägg i Stockholms-Tidningen. Vi måste undvika felplanering av våra resurser — och framförallt behöver vi få en ordentlig sjukdomsstatistik — vi vet för litet om sjukdomarna och de konsekvenser de har för den enskilde och samhället:

Vår offentliga hälso- och sjukvårdsbudget når i år sannolikt ca 3 miljarder eller 4 procent av bruttonationalprodukten.

dessa värden så fullständigt som möjligt ska komma till gagn.

Allra mest bristfällig är informationsbasen för sjukvårdsplaneringen när det gäller frekvensen av olika sjukdomar. Nog vet vi ganska väl vilka sjukdomar människor dör av. Men vi vet alltför lite om den kvantitativa betydelsen av de olika sjukdomar vi lider av under livstiden. Och det är ännu viktigare att veta.

Som ett nödvändigt led i arbetet att få till stånd en sjukdomsstatistik har medicinalstyrelsen lagt upp ett program för en bättre analys av de uppgifter som föreligger vid våra sjukvårdsanstalter. Det programmet avser både kroppssjukvården och mentalsjukvården. Det är lika viktigt i båda fallen.

PRESS|eko

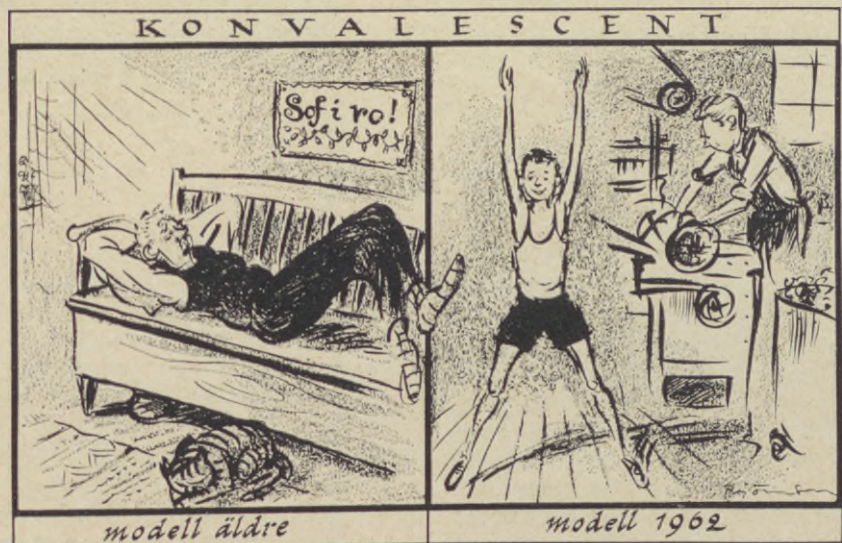
Fortsätter den utvecklingen som hittills, blir det om sju år ca 5 procent av bruttonationalprodukten. Det är stora och snabtväxande värden vi lägger ned för att bota och förebygga sjukdom. Vi vill att

Silikosfaran kräver skärpt

uppmärksamhet framgick vid en konferens anordnad i Stockholm av Metallindustriarbetar- och Gjutarförbunden. Sjukdomen tycks ha

Forts. å sid. 24

SLUT PÅ SOFFLOCKSEPOKEN...

En människa kan "rosta sönder" av överksamhet. Den moderna medicinen går in för gradvis uppträning av överksamma lemmar och organ. Sjukgymnastik och sysselsättningsterapi för konvalescenten avlöser det traditionella "sofflockliggandet".

Företagsnämnder studerar industrihälsovård

Hälsovården på arbetsplatserna har fått förtursrätt i ett instruktivt och innehållsrikt häfte företagsnämnderna presenterar. Det är LO:s informationstjänst, som gett ut skriften och det bör först framhållas att den borde få större läsekrets även om man naturligtvis förutsätter att folket inom företagsnämnderna inte blir opåverkade av innehållet. Företagshälsovården är ett dagsaktuellt ämne i arbetskraftssverige — den här skriften ger extra eftertryck åt de ofta uppdykande rubrikerna om sysselsättningsproblemen.

Klarar jag det här jobbet?

Den frågan ställer vi oss lite var ibland och inom företagshälsovården söker man finna praktiska lösningar för vad vi bör kunna "klara av".

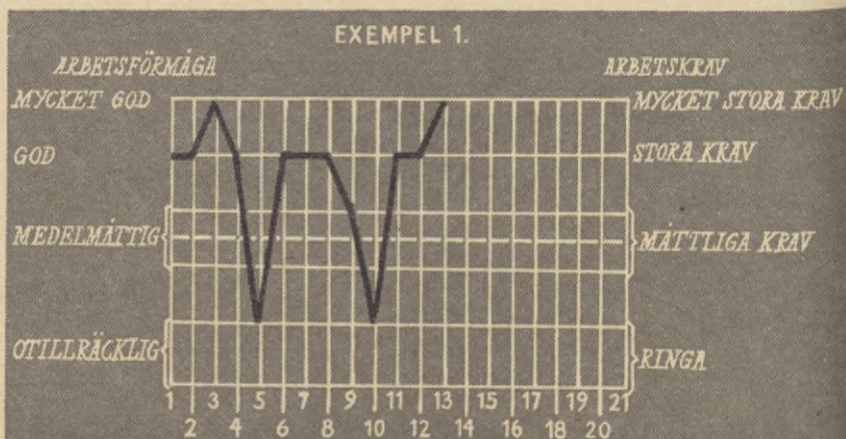
Professor Sven Forssman i Svenska Arbetsgivareföreningen belyser arbetsplatsfrågorna ur medicinsk synpunkt. Hans redogörelse utgår från vad man i Arbetsmarknadskommittén enats om. De synpunkterna ligger till grund för företagshälsovården i vårt land. Inom företagshälsovården rör man sig med fyra huvudområden: skyddstjänst, hälsovård, sjukvård och rehabilitering. Går man vidare i termernas katalog hittar vi begreppen "bioteknologi" eller "ergonomi". Ordmystiken är, översatt till enklare språk, anpassningen av arbetet till människan, hur vi ska förhindra onödig belastning av den mänskliga mekanismen, förebygga och minska trötthet, undvika smärtor i t. ex. rygg och armar och uppkomsten av vissa sjukdomar. För att komma tillrätta med problemen har man på företagshåll konstruerat vissa testskalor, vilka visar de krav arbetet ställer på människan. "Lämplighetskurvorna" ger oss arbetskraven i smådelar. Vi visar här bredvid en sådan "lämplighetskurva", som under åtskilliga år använts vid industrier i Holland.

Hälsokontroll och rehabilitering

Det är viktigt att industriläkaren har god läkarutbildning, men också att han har god kännedom om arbetsförhållandena och de fysiska och psykiska arbetskraven på olika platser inom företaget. Vid nyanställningar försöker man i första hand utrona om vederbörande effektivt klarar de anspråk den tilltänkta sysselsättningen ställer, risker för olycksfall eller sjukdom osv. Rehabiliteringen är en förgrundsfråga

Professor Sven Forssman

1. Detta system har åtskilliga år använts vid Philips industrier, Eindhoven, Holland.

LÄMPLIGHETSKURVA

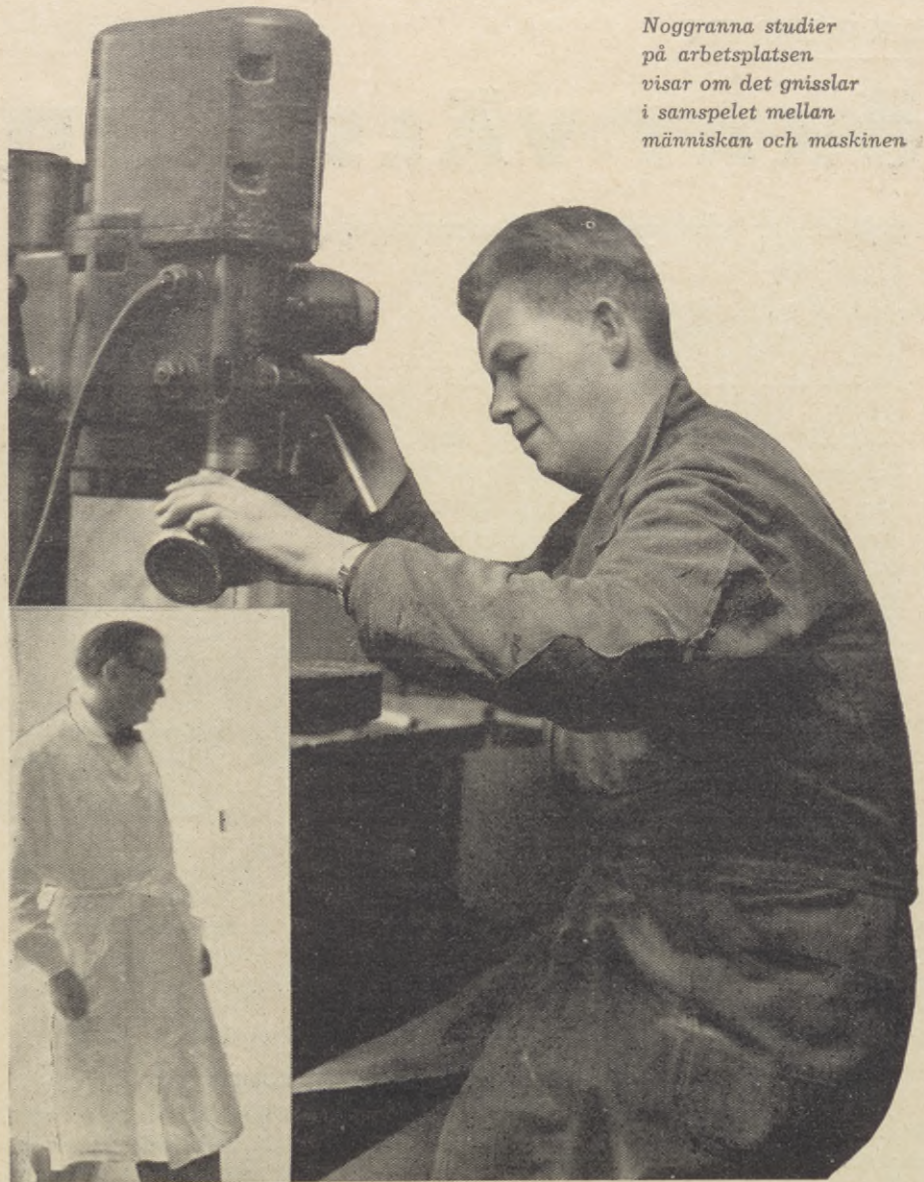
1. Stående	11. Ackordsarbete
2. Gående	12. Skiftarbete
3. Tungt muskelarbete	13. Böja, lyfta
4. Fotarbete med pedaler	14. Speciellt arbete
5. Precisionsarbete med händerna	15. Reserv
6. Arbete i värme	16. Reserv
7. Arbete med risk för inandning av damm och giftiga gaser	17. Spring i trappor
8. Arbete med hudretande ämnen	18. Annat klättrande arbete
9. Arbete som kräver god syn	19. Arbete i buller
10. Arbete som kräver mycket god syn	20. Stillasittande arbete
	21. Arbete med ämnen känsliga för svett

Lämplighetskurvan ger oss kraven på arbetet i "smådelar" och avslöjar moment i arbetet vi har svårare eller lättare att klara av.

och det är särskilt viktigt att man — när det gäller personer med rubbningar i hälsotillståndet och partiellt arbetsföra — genom upprepade läkarundersökningar följer upp hälsotillstånd och arbetsförmåga. Man måste se till att man verkligen erhåller och sedan bevarar en balans mellan arbetskrav och arbetsförmåga samt att hälsotillståndet så långt det är möjligt återställs till det normala. Arbetsförmågans förändringar på grund av genomgångna sjukdomar och åldrande kräver också förändrade arbetsmetoder och omplaceringar. En rätt avpassad industrisjukvård medverkar till att avlasta sjukhusen dyrbara vårdkostnader. Företagsläkarens kontakt med den sjukvårdande läkaren, t. ex. på sjukhus, kan medverka till tidigare återplacering i arbetet med ofta bättre läkningsresultat, mindre sjukfrånvaro och minskade kostnader för företaget och den anställde. Det är glädjande, och den anställde. Det är glädjande, säger professor Forssman, att intresset för industriläkartjänster tycks vara i stigande hos yngre läkare. Utbildningskurser har ordnats vid Statens institut för folkhälsan. Ett aktuellt problem är att få tillstånd lämpliga organisationsformer för gemensam företagshälsovård för grupper av småföretag.

"Den romantiska vita rocken"

"Omplaceringsfallen" behandlas i en artikel av dr Erik Bolinder. Han berättar temperamentsfullt om arbete förr och nu. I den tidiga industrin var visserligen arbetsuppgifterna ofta smutsiga, tunga och i många avseenden hälsovådliga och otrivsamma, men de hade en fördel som gjorde att människor trots allt ändå klarade sig. Arbetet var mångskiftande till sin karaktär — det gav plats för alternativa sätt att utföra och planlägga. Nu är arbetsuppgifterna högrationaliserade — arbetaren är uppbounden i ett på förhand fixerat arbetsmönster. Arbetaren har små möjligheter att själv välja sitt sätt att arbeta efter sina egna förutsättningar eller begränsningar. Expertgrupper har på förhand räknat ut hur arbetet bäst ska utföras. Industriläkarens uppgift sträcker sig vida utöver vad man enligt gängse uppfattning sammankopplar med begreppet läkare. Han har fått "stiga ur den romantiserade vita rockens isolering och hämta

Noggranna studier på arbetsplatsen visar om det gnisslar i samspelet mellan människan och maskinen

Doktorn i mottagningsrummet är inte riktigt densamme i arbetslokalen — på fabriksgolven och vid maskinerna. Hans sakkunskap behövs emellertid på båda ställena — med eller utan vit rock!

underlaget för sina medicinska bedömningar inte i andra hand från patientens hörsagor på andra sidan skrivbordet, utan med egna ögon uppleva individens situation ute på kontoren och verkstadsgolven." Ser vi på maskinerna kan en maskinenhet uppvisa hög omsättning på arbetskraft med hög sjukfrånvaro, ideliga klagomål och ackordsdiskussioner. Här måste vi ha något som brister i arbetets förutsättningar — missförhållanden i samspelet mellan människan och maskinen. Att möta problemet med ökad betalning är kortsiktig politik. Problemen finns kvar och dyker upp på nytt. Dr Bolinder har också några tänkvärda ord om läkarintyget. Brist-

fälliga läkarintyg har vållat personalmännen mycken vanda och huvudbry. "Hur många gånger har man inte i förtvivlan vridit sina händer inför ett intyg som rekommenderar "lättare arbete" till en anställd som bara trycker på en knapp. Stackars den personalman som skall välja ut ett arbete till en nyanställningssökande som "har tecken på organiskt hjärtfel." Här finns ett uppenbart behov av en närmare kontakt med en läkare som väl känner de olika arbetsuppgifternas krav och som kan sätta in sin bedömning om den individuella kapaciteten i paritet till dessa. I den moderna industrihälsovården söker man bygga upp passande system för

Forts. å sid. 20

ÖKAT VÄLSTÅND

Axelplock ur den nya långtidsutredningen

Av SVEN F. BENGTSON

Långtidsutredningens prognoser visar att de handikappade — rätt utnyttjade i produktionen — blir ett betydelsefullt tillskott av arbetskraft på den svenska arbetsmarknaden. Sven F. Bengtsson — sekreterare på LO:s utredningsavdelning — presenterar här siffror han betecknar som "ett glädjens budskap" för alla handikappade i vårt land.

Nyligen har den fjärde svenska långtidsutredningen publicerat sitt betänkande. Vår avsikt är inte att i detalj redogöra för vad det innehåller utan endast att referera utredningens bedömningar inom ett par sektorer av den svenska ekonomin. Det gäller sjuk- och hälsovården, utbildningsväsendet samt arbetsmarknaden, vilka vi tror har särskilt intresse för denna tidskrifts läsare. Innan vi går närmare in på dessa områden bör emellertid utredningens bedömning om den ekonomiska utvecklingen i stort refereras.

Långtidsutredningens kalkyl visar på en mellan 1960 och 1965 något snabbare expansionstakt i den ekonomiska utvecklingen i Sverige än under 1950-talet. Bruttonationalproduktens årliga ökning var i genomsnitt 3,5 procent under 1950-talet. Den beräknas 1960—65 bli 4 procent. Man kanske kan tycka att denna skillnad i expansionstakt inte är särskilt stor, men man får inte låta förvill sig av procent-siffrorna. 1950-talets ökningstakt skulle således ge 2.250 miljoner kronor mindre av varor och tjänster inom folkhushållet år 1965 än den kvantitet långtidsutredningen kalkylerat med. Då man på detta sätt får de absoluta talen finner man, att skillnaden är högst betydande för standardutvecklingen.

En annan fråga är hur de ökande resurserna kan beräknas bli fördelade på olika typer av förbrukning. Långtidsutredningen har beräknat, att kapitalbildningen — dvs. den del som avsätts för förnyelse av produktionsapparaten — skall öka med 4,3 procent per år, alltså något snabbare än bruttonationalprodukten. Det är i första hand två skilda faktorer som påverkar denna siffra. Den första är att

investeringsvolymens utveckling spelar en avgörande roll för produktionsresultatet; vi får räkna med att avsätta en allt större del av det årliga produktionsresultatet för att kunna upprätthålla en expansionstakt som är likvärdig med andra länders. Den andra är, att vi bör förbättra bytesbalansens saldo för att därigenom lämna utrymme för den svenska hjälpen till underutvecklade länder.

Alla de verksamheter som sammanfattas under rubriken offentlig konsumtion — t. ex. hälso- och sjukvård, utbildningsväsendet samt den statliga och kommunala förvaltningen — beräknas öka med 4,6 procent per år. Detta innebär visserligen en något starkare ökning än för den senaste femårsperioden, men ökningen är inte så kraftig relativt sett — som ökningen av bruttonationalprodukten.

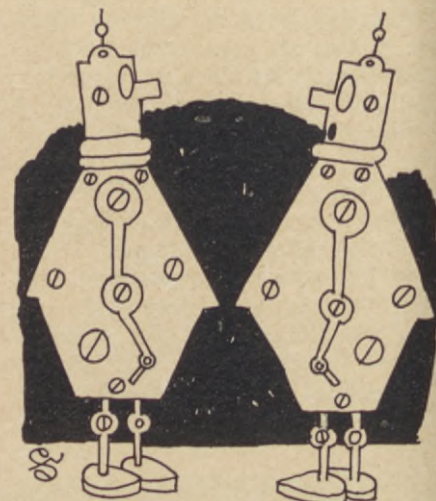
Hur mycket får vi då över för den privata konsumtionen? Utredningen räknar med en konsumtionsökning av 3,9 procent per år. Under den senaste femårsperioden var motsvarande siffra endast 2,7 procent. Om utfallet blir vad långtidsutredningen kalkylerat innebär det, att den privata konsumtionen under de närmaste åren stiger ganska mycket snabbare än vad vi nu vant oss vid.

Låt oss efter denna översikt gå in på några detaljområden. En av förutsättningarna för den snabba ökningstakt av produktionen som långtidsutredningen kalkylerat med är att tillräckliga arbetskraftsresurser kan disponeras. Utbudet av arbetskraft kommer emellertid till följd av befolkningsutvecklingen inte att öka särskilt mycket. Under förutsättning att

yrkesverksamheten bland de gifta kvinnorna ökar samt att immigrationen fortsätter i samma takt som under 1950-talet kan utbudet av arbetskraft beräknas stiga med 3,5 procent eller ungefär 120.000 personer mellan 1960 och 1965. Med hänsyn till den beräknade efterfrågan av arbetskraft är det emellertid önskvärt att denna siffra kan ökas.

En sådan ökning skulle kunna åstadkommas om man kan höja sysselsättningsgraden. Utredningen pekar således på att sysselsättningsgraden är mycket varierande under olika säsonger, inom olika landsdelar och yrkes- eller befolkningsgrupper. "I sistnämnda avseende bör uppmärksammas den högre arbetslösheten bland handikappade och äldre personer", säger utredningen. Den beräknar att tillskottet skall kunna ökas med 20.000 personer och alltså bli 140.000, men gör därvid följande uttalande: "När vi tagit en så hög siffra som utgångspunkt för vår diskussion, har det skett med den förutsättningen, att en intensifiering sker av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som syftar till att mobilisera reserver och anpassa efterfrågan på olika kategorier av arbetskraft efter utbudet." Det ligger i öppen dag, att utredningens uttalande är ett glädjens budskap för de partiellt arbetslösa, men att det också är uppfordrande till både arbetsgivarna och statsmakterna att genomföra de rekommenderade åtgärderna.

Även med den högre siffran för arbetskraftsutbudet finner utredningen emellertid, att en tendens till underskott på arbetskraft kommer att förefinnas under de närmast kommande åren. Om man utgår

— I dag känner jag mig som om jag hade en skruv lös...

från de planer som föreligger skulle ungefär 37.000 personer "fattas" för att arbetskraftsbalans skall uppkomma. Här bör givetvis anmärkas, att man inte i efterhand kan konstatera om denna prognos slår fel. Den enda slutsats man kan dra är den, att under förutsättning av goda konjunkturen kommer den närmaste femårsperioden att karakteriseras av en i förhållande till utbudet hög efterfrågan på arbetskraft.

I anslutning till utredningens redovisning av planerna för utbyggnaden av undervisningsväsendet gör den också uttalanden, som är av intresse för de handikappade. Således framhåller den att det är lika viktigt att öka kapaciteten för omskolning och vidareutbildning som det är att bygga ut yrkesskolor för ungdom. Sådana åtgärder är nämligen ett viktigt led i en aktiv arbetsmarknadspolitik. Utredningen framhåller att möjligheterna till vidareutbildning och omskolning enligt dess mening bör öka i raskare takt än vad som angetts i de planer som redovisats för den. Detta uttalande bygger på den värderingen att denna verksamhet är särskilt viktig "i en tid då teknik och organisation snabbt förnyas".

Det finns ytterligare ett avsnitt av betänkandet vari man kan finna uttalanden av stort värde för de sjukdomsdrabbade. Vid genomgången av planerna för hälso- och sjukvården säges således klart ut "att utredningen anser", "att ökade resurser bör ställas till förfogande för rehabiliteringsverksamheten". Man hänvisar därvid inte endast till det positiva värde rehabiliteringen har för den enskilde individen utan därtill kommer den produktionsfrämjande effekt som en snabbare återgång av de sjukdomsdrabbade till arbetslivet medför.

Kommer utredningens förslag att genomföras? Betänkandet har då detta läses gått på remiss till olika myndigheter och intresseorganisationer. Det blir sedan statsmakterna som skall ta ställning till de olika förslagen. Utredningen själv har framhållit att den i sin analys tagit hänsyn till de samhällsekonomiska samband som finns mellan olika sektorer. Å andra sidan har dess uttalanden ju inte karaktären av detaljutformade förslag till handlingsprogram. Vad vi kan hoppas på är, att dess uttalanden skall få ett så positivt mottagande hos remissinstanserna att det blir politiskt möjligt för statsmakterna att transformera dem till ett aktuellt handlingsprogram. Om detta sker vågar man hoppas att de närmaste åren skall förbättra de sjukdomsdrabbade och handikappades möjligheter att återgå till arbetsmarknaden.

Aktuellt förbundsarbete:

Möteskampanjen hjärt- och lungsjuka fortsätter

Från konferensen i Karlstad: Från v. Åke Aspling, Hagfors, docent Nils Söderström, Karlstad, fru Hannah Hast, Charlottenberg och Henry Järevik, Göteborg

Möteskampanjen hjärt- och lungsjuka går vidare och trots alla vårtecken visas ingen möteströtthet på den kanten. Dagens mötes-städer är Luleå, Borås, Östersund, Skara, Göteborg, Eskilstuna, Jönköping, Kalmar och Falun. Det är möjligt att några kommit bort i högen av tidningsklipp på redaktionsbordet. Sådant händer och vi ber på förhand om ursäkt för den ev. malören och tittar vidare i listan på kommande evenemang. Växjö och Högnäs står färdiga med arangemang och det lär väl bli ytterligare några till innan våren och sommaren obönhörligt klipper av möteskampanjen för denna gången.

Om vi nu bara i korthet sammanfattar syftet så är det främst att bygga upp kontakten med den nyaste gruppen i förbundet i hela landet — de hjärtsjuka — som nu inlemmats i föreningsgemenskapen. Därmed är inte sagt att de andra grupperna satts på undantag. Den kader av arbetsvilligt folk vårt förbund kan glädja sig åt har nog i största allmänhet tagit hänsyn också till "de äldre förbundsfrågorna" vid mötesplaneringen. Det bör då nämnas att lungläkarna, liksom tidigare, slutit upp i gammal god stil vid våra överläggningar, men vad som särskilt gjort hela kampanjen så framgångs-

rik är att våra hjärtläkare i olika delar av landet helt tycks vara införstådda med idén att vi gemensamt kan bygga upp en intressegemenskap för dessa sjukdomsgrupper.

På längre sikt är mötesserien en upptakt till närmare kontakt i detaljfrågor. Vi har lärt känna dem som i vardagsarbetet träffar människorna och deras svårigheter — främst då läkarna — och redogörelser och synpunkter får nu bearbetas för att i fortsättningen tas upp till åtgärder som kan vara lämpliga.

Innan vi sätter punkt kan det vara skäl att erinra om att Riksförbundets nya arbetsform med en representant för varje län — representantskapet — visat sig effektiv under dess första arbetsäsong. Så kan nämnas att länsgränserna här inte varit några geografiska hinder. Ledamöterna har medverkat på olika håll. Så har t.ex. Bengt Johansson i Uppsala varit norrut, Henry Järevik i Göteborg har medverkat i Värmland och alltid verksam Lennart Åberg i Skövde skymtar också i spalterna i pressklippen. Slut för dagen — och god fortsättning bästa för eningsfolk!

MOTIONERA med måtta

Nutidsmänniskans benägenhet "att göra för mycket" av allting — överdrifter i matväg, för många cigaretter, att sitta vid bilratten i ensidig kroppsställning osv. — granskas här av Arne Tallberg.

Barnen stimulerar pappa till mera kroppsrörelse. De har aptit på livet och nyfikenhet på tillvaron i motsats till oss äldre, som gärna vill "sitta".

Det påstås att det ingen gång på året avges så många löften om bot och bättring samt fattas så många goda föresatser som omedelbart före årsskiftet. Man föresätter sig att man under det kommande året skall "bättra det som fordom brast", "vända ett nytt blad i sin levnads bok", "bli en ny och bättre människa" eller något annat vackert vari man draperar sina reformplaner. I nio fall av tio är det fråga om den personliga livsföringen i ett eller annat avseende, och beslutsamheten gäller så gott som alltid att det kommande året skall präglas av något helt annat än vad som utmärkt det år man lägger bakom sig.

När det gäller ädla föresatser av detta slag nöjer man sig aldrig med halvmesyrrer. Det torde vara sällsynt att någon t. ex. säger: "Nästa år ska jag försöka röka lite mindre än jag nu gör." Anej, det låter alldeles för vagt och obestämt, även om en sådan utfästelse skulle vara lättare att hålla. I stället deklarerar man stolt: "Inte ett bloss (resp. inte en droppe) för mej under nästa år!" — och redan efter någon vecka in på det nya året hoppas man innerligt att ingen skall komma ihåg de där förflugna, oförsiktiga orden!

Samma benägenhet att följa vad

man skulle kunna kalla "allt eller intet"-lagen går igen beträffande så gott som alla våra försök att reformera den personliga livsföringen. Skall vi banta, skär vi drastiskt ner kaloritillförseln så långt att blodsockerhalten sjunker därhän att vi går omkring matta, knäsvaga och smått yra med kallsvetten pärlande i pannan, medan tankarna kretsar kring möra och saftiga biffar eller gräddbakelser och danska wienerbröd. Genom att kräva snabba och synliga resultat, vilka inte bara för oss själva utan också för omvärlden tydligt visar vad man kan åstadkomma med stark vilja och karaktärsfasthet, försätter vi oss lätt i ett tvångsläge som det kan bli svårt att dra sig ur med hedern i behåll och i vilket vi kanske mer än en gång känner lust att förbanna den olyckliga impuls som förde oss in i det.

Det är dessa två faktorer som utgör det svåraste hindret för våra möjligheter att förverkliga goda föresatser: vår benägenhet att sätta målet för högt och vår rädsla för att göra ett för alla uppenbart fiasko, om vi inte lyckas uppnå detta mål. Om vi kunde sänka målsättningen och nöja oss med måttliga eller gradvis stegrade förändringar i de rådande förhållandena, skulle vi be-

tydligt lättare nå dessa mera blygsamma resultat samtidigt som att risken för ett misslyckande blir avsevärt mindre.

Av det skälet är det klokare att tänka att man hädanefter t. ex. bara skall röka varannan cigarrett (dvs. att man varannan gång man tar fram en cigarrett för att tända den avstår från detta och lägger tillbaka den i paketet igen) än att fatta det hjältemodiga beslutet att helt avstå från rökningen med kanske irritation, koncentrationssvårigheter och allmän vantrivsel som följd. På motsvarande sätt har man betydligt större chanser att "smärtfritt" reducera kroppsvikten om man inställer sig på måttliga dietförändringar som ger en viktsförlust på 1/2—1 kilo i månaden än om man ger sig på en "snabbkur" som utlovar en lättnad med kanske 2 kilo i veckan. En alltför snabb avmagring ger så gott som undantagslöst nervösa symtom av olika slag och kan dessutom utlösa rubbningar i den finstämda balansen mellan insöndringskörtlarna.

På precis motsvarande sätt förhåller det sig med föresatserna att motionera mera. Motion och olika former av kroppsrörelse är bland de yppersta hälsomedel vi har till vårt förfogande, men här måste vi ännu hårdare än i andra sammanhang håll på måttlighetsregeln. Det gäller att motionera med måtta!

Att de flesta människor i detta motorismens och masskommunikationsmedlens tidevarv rör sig alldeles för lite är alldeles uppenbart. Detta bekräftas bl. a. av den i jämförelse med tidigare allt sämre konditionen hos våra dagars nyinryckande värnpliktiga och rep-gubbar. Det framstod också i skarp belysning under krigsåren 1939—45, efter vilka den medicinska expertisen gjorde gällande att det svenska folket aldrig har varit så friskt som då, tack vare den genom ransoneringarna nedskurna lyxkonsumtionen av fett och socker m. m., bensinstoppet som medförde att många fick gå eller åka cykel i stället för att ta bilen samt den då florerande spänstpropagandan i form av riksmarscher, skid- och orienteringsprov m. m. Frekvensen av hjärt- och kärlsjukdomar samt gallvägsåkomor sjönk på ett närmast uppseendeväckande sätt.

Kroppsrorelse är ett bra skönhetsmedel, som kvinnan behöver både för utseendet och hälsan.

I dagens läge har vi som folk betraktat inte så värst mycket att skryta över i fråga om konditionen, och frekvensen för såväl cirkulations- som matsmältningsjukdomar klättrar stadigt uppåt. Visst behöver vi motionera mera, men de muskler vi då sätter i verk-

samhet behöver näring i form av tillräcklig blodtillförsel och det organ som skall svara för detta är hjärtat.

Hos yngre individer är under normala förhållanden hjärtats reservkraft fullt betryggande under praktiskt taget vilka påfrestningar som helst, men så är tyvärr långt ifrån

alltid fallet hos den lite till åren komne, i synnerhet om man är tungt byggd eller har lagt på hullet. Då kan det hända att hjärtat redan under vardagliga förhållanden har det tillräckligt jobbigt att klara av de krav som ställs på det och följaktligen inte har mycket av extrakraft att sätta in vid en ytterligare ansträngning, framför allt inte om denna träffar hjärtat plötsligt och oväntat. Till detta kan sälla sig andra ogynnsamma faktorer. Hjärtats egna kärl kan vara förträngda genom åderförkalkning eller kramp i kärlväggen. Hjärtklaffarna eller hjärtmuskulaturen kan ha fått funktionsförmågan nedsatt genom sjukdomar eller skador, förändringar som ordinärt kanske inte gör sig märkbara, men som kan bli högst påtagligt eller t. o. m. ödesdigra, om hjärtat ställs inför en plötslig eller långvarig extraansträngning. Det är i detta sammanhang viktigt att påpeka att varje febersjukdom kan medföra tillfälliga skador på hjärtmuskulaturen, varför det finns anledning att iaktta särskild försiktighet i fråga om onödiga ansträngningar under de närmaste veckorna efter varje genomgången infektion, om det så bara gäller influensa eller en grundlig förkylning.

Gymnastik i lämpliga portioner håller kroppen vid god vigör. Tyvärr har vi ofta för oss att sådana övningar bara behövs i "den grönaste ungdomen" och hör hemma på skolschemat.

Det händer nog de flesta av oss att vi grips av ett "spänstryck", när vi känner att vi måste göra något åt konditionen, ta en riktigt rivande långpromenad, åka skidor eller skridsko, klättra i berg, spela tennis eller badminton eller vad det nu är som lockar oss. Vi lever gärna i det förflutna och suggererar oss själva att tro, att det vi utan svårighet och men klarade en gång i tiden, det skall vi väl ostraffat kunna klara av också nu. Vi glömmer lätt att både vi och vårt hjärta åldras och förändras med åren. Särskilt farligt kan det bli om vi förleds till att söka imponera på omgivningen, att "hänga med" till varje pris. Det kan bli ett orimligt högt pris vi får betala för detta försök att bevara prestige!

Motion är bra, mycket bra, men vi får försöka lära oss att ta det vackert, känna oss för vad vi tål och ge hjärtat tillfälle att gradvis vänja sig vid och anpassa sig till de ökade kraven. Då motionerar vi på rätt sätt — med måtta.

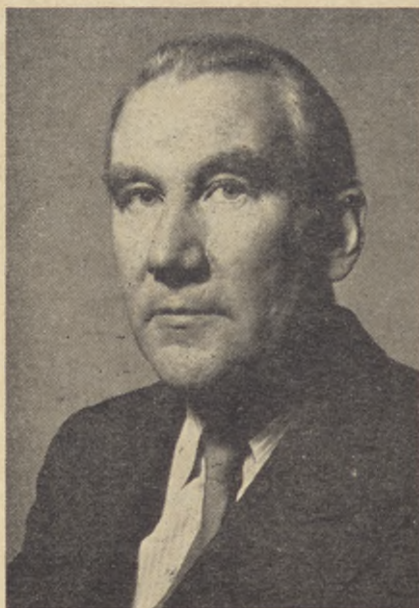
Arne Tallberg

Gigant bland folkbildare

Det finns en man i svensk kulturdebatt man inte gärna kan gå förbi utan att låtsas ha märkt honom. Och ändå ligger den frestelsen ganska nära. Om man själv är skribent frestas man nästan att lägga ifrån sig boken, dvs. ett nyttkommet arbete av författaren, och säga: för bra att skriva om! Och ändå är det något man gärna själv vill läsa och låta andra ta del av. I svensk kulturdebatt finns det nämligen en "vit elefant", en karl som är nästan för bra att skriva om — det gäller såväl mannen själv som vad han skriver.

Kulturskribenten, den "vita elefanten", heter Erik Hjalmar Linder. EHJL är väl känd på kultursidorna. Den "vita elefanten" är ett fritt citerat uttryck från en likaledes känd kulturkritiker, Sven Stolpe. Trots stor risk att gå ifrån ämnet — en anmälan av Erik Hjalmar Linders nya bok "Bildning i tjugonde seklet" — måste vi se vad Stolpe menar med att kalla sin kollega (båda har tagit fil. dr-graden och är flitiga kulturskribenter) vit elefant. Svaret är enkelt säger Stolpe: Erik Hjalmar Linder är den vita elefanten. Det finns bara en vit elefant i landet, och det är han — han är hederlig, hatar ingen, förföljer ingen, beljuger ingen. Många lär ska ha jagat den vita elefanten — påstår Stolpe — och erbjudit jättelöner och pensioner, men han låter sig inte infångas, trots erbjudande om chefsredaktörspost både i Dagens Nyheter och Expressen.

Nu är det åtskilliga år sedan detta porträtt tecknades av Sven Stolpe, men den "vite elefanten" håller stilen än i dag. Meriter saknas inte. När fortsättningen på den klassiska litteraturhistorien Schück — Warburg skulle skrivas gavs uppdraget åt Linder; han har också en tid varit anställd i Sveriges Radio som föredragschef. Hans litteraturkrönikor minns vi som höjdpunkter

Fil. dr Erik Hjalmar Linder, en man, som skapat respekt och tyngd åt svensk kulturdebatt

av sunt omdöme, klarhet, koncentration och värtalighet. Som kristen kulturkritiker har han i tolerans och förståelse för oliktankande knappast någon motsvarighet i svensk litteraturdebatt. När EHJL någon gång tar itu med en blåsvädersskribent, som blivit illa åtgångnen på kultursidorna, kan han — efter att ha gett sin sakliga analys av fallet — stillsamt tillägga: "jag förstår bara inte hur han ska komma ur dilemmat".

Men nu var det den sakliga analysen av Linders egen bok det gällde. Som angivits heter den *Bildning i tjugonde seklet*, en anspråksfull titel förvisso. Försiktiga bokköpare behöver emellertid inte tvivla på att det finns täckning för titeln innanför pärmarna. Samtidens och en god del av gångna tiders största problemställningar i mänsklighetens väg mot ljus och vett finns samlad i denna vetandets lilla myrstack på drygt 160 sidor. Försöker man dra

något strå ur stacken, för där finns faktiskt mycket att rycka åt sig av, är det bekvämast att bara beröra slutkapitlet. Det har rubriken "Kan vi tro på framsteg?" och Linder citerar här vad professor Herbert Tingsten sagt om att de flesta av oss på sin höjd hyser en vag föreställning att "det väl ändå rör sig åt rätt håll". Den ytterligt obestämda i formuleringen skulle vara de rester av "utvecklingstron" som dröjer kvar hos nutidsmänniskan.

Linder återkommer flera gånger till denna "vaga föreställning" om tron på framsteg, en tro han för sin del tolkar som att vi numera börjat fatta mod igen. "I våra dar finns för var och en en chans — som aldrig förr funnits — att i blygsam mån vara en medverkande. Demokratien har skapat den." Författaren vill också ifrågasätta om inte en kritisk utvecklingstro kan hjälpa till att minska den klyfta som gapar allt öppnare i vårt moderna kulturliv: klyftan mellan kristenheten och "de andra". De "andra" kan om de så önskar lämna alla metafysiska förklaringar och spekulationer därhän men enas med de kristna om det närmaste målet. För båda parter — kristna och inte kristna — står möjligheten öppen att betrakta hela "förloppet", hela processen, biologisk eller historisk, som ett mysterium av oändligt djup, som vår tillvaros egentliga hemlighet. Denna brottnings mellan grundtankar från tankelivets och livsprocessernas skilda områden — problemställningar vi bara snuddat vid här — borde få möjlighet att utvecklas vidare i studiecirkel inom folkrörelserna — kristna och andra organisationer. Den ömsesidiga förståelsen skulle bara må gott av sådana tankeövningar.

S. H.

Erik Hjalmar Linder: *Bildning i tjugonde seklet*. Natur & Kultur, pris 12:50.

Anna" till åminnelse av bygget den där sommaren. Där skulle man också kunna sätta punkt eftersom det blev det enda bygget i hennes liv, som hädanefter förflöt på traditionellt torparvis. Om inte Per-Erik fått "storhostan" den vintern skulle hon ha varit precis som alla andra torparhustrur, arbetat i stuga och ladugård, fött barn; blivit gammal och rynkig, en gumma bland torpargummor utan meriter att falla tillbaka på. Men nu återstår det faktiskt en händelse till, en fas man absolut inte får hoppa över för "Bygg-Annas" del, annars gör man henne inte full rättvisa. Det hände sig som det stundom gör på landet att man gör en stadsresa för att handla, men också för att få lite omväxling, se nytt folk och kanske äta och dricka "på fint vis". De två bondgubbar, som åkte hem i månskenet, hade "tittat in" på stadshotellet och fått lite starkt under västknapparna — inte några överdrifter, men väl så mycket att några språklådan igång och fart på hästarna, som travade på ivrigt mot hemmet och krubban med doftande klöver. Vintern var på upphällningen, vägen gnistrande isig och på gårdstaken hängde vita istappar som vitt skägg i månskenet. — Ja, du, där ligger huset som "Bygg-Anna" byggde, sa den ene gubben och pekade på taket med "kupol" och snickarglädje omkransad av vitt isskägg. — Och själv ligger hon nu i jorden, sa den andre med en menande gest uppåt backen, där kyrkan och kyrkogården låg. — Jag ska gå och hälsa på Anna å si ätter om hon har karlbyxer på sej också i kistan, utbrast den andre gubben igen och stannade hästen. — Gör inte då, kom svaret, men den som öppnat diskussionen ville visa sig styv, uppvärmd av hotellbesöket och en obetvinglig lust att "hälsa på fruntimmeret", där inne på kyrkogården. Trots protesterna från den andre stegade han iväg genom grinden och in bland gravarna bakom stenmuren. Många sekunder dröjde det emellertid inte förrän den som satt kvar i släden fick se sin kamrat komma farande över kyrkogårdsmuren som om han lyfts av en orkan, vit i ansiktet linkade han bort till släden. Båda gubbarna piskade i fasa på hästarna utan att våga titta tillbaka. Ja, så berättade de och kunde sätta sina gårdar i pant, med jord och skog och allt på att de inte var mera berusade den där natten än att de visste vad som hänt. Därmed var "Bygg-Annas" namn statsfäst som en av de odödliga, högt över alla andra kraftprestationer på en skröplig jord, en torparskogens Jeanne d'Arc, som visat sin styrka också på ett högre plan.

Vi pratar om...

Den andra kvinnan

Det finns en man någonstans som är en kvinnas hela värld, och hennes trygghet värnas eller blir till intet med honom. Och på kvinnors vis tänker hon som så, att han är min, bara min, ingen förstår honom som jag, och ingen kan bli för honom vad jag är. Och som en trogen slavinna vaktar hon honom också noga. Är med överallt där han är, det skulle bara fattas annat, möjligtvis har den här vakt-hållningen en viss svårighet om han befinner sig på resande fot. Men han får väl semester och då kan ingenting hindra henne från att vara i hans närhet.

Men om han älskar henne, om han vill ge henne ömhet, kärlek, trygghet, då borde han väl bara vara glad åt denna hängivenhet, fast att den nog kan påminna om en klängrankas ibland. Ja visst det är han, det vill säga så länge han själv önskar spela den stora rollen i hennes liv, just så länge är hennes önskningslag hans lag. Om hon är hans fru, hans fäst-mö, hans älskarinna, så låter han henne tämligen villigt regera på sitt lilla sätt, styra och befalla, men han ler kanske för sig själv i största hemlighet om hon skulle råka befalla litet för mycket.

Ty vi kvinnor har så otroligt många fel som vi inte vet om, nästan lika många som männen, och deras fel är legio hur mycket vi än håller av dem, inte sant. Vi överser med deras fel, till en viss gräns. För lika väl som en man drar en marginal vid en viss gräns av tjat, påtvungen ömhet, kärleksbetygelser, ekonomiskt habegär, så drar en kvinna också sin lilla marginal inför någonting som hon absolut inte vill överse med längre. Och någonting som hon absolut inte vill överse med är "den andra kvinnan". Hon som kullkastar alla planer, hon som går emellan i ett lyckligt äktenskap, för märk väl att genom en bedragen hustrus ögon är inget äktenskap så lyckligt som hennes eget, och hon kommer att söka påvisa detta hundra gånger om. Inte bara i ett äktenskap blir den andra kvinnan det stora trätoämnet, även en förlovning bör

naturligtvis vara förbunden med evig trohet, ett långt kärleksförhållande likaså.

Otrohetsproblemet är stort, men i de flesta fall leder det till brytning, och vem är det nu som får den största skulden? Inte mannen i varje fall. Visserligen får han nog veta om i mer eller mindre väl valda ordalag vad han går för, men det är ingenting mot den störtsky av hat och svartsjuka som kommer den andra kvinnan till del.

En man kan förlåtas mycket, i gamla romaner kom den äkta mannen hem med ett apatiskt ansiktsuttryck, och ropade bittert. — Allt är slut, jag har spelat och förlorat.

Nu spelar han väl möjligtvis på Solvalla, och någon fara för ruin föreligger inte. I dagens situation får han säkert förlora hur mycket han vill, utan att hans trogna kvinna reagerar nämnvärt, men den dag han öppet deklarerar att han har träffat en annan då bryter ett mindre jordskred ut. Vetskapen om en annan kvinna sätter sakta men säkert en lavin i rullning, och den tar aldrig slut förrän han på fullaste allvar har tagit sin hatt och rock och gått ut ur hennes liv, och in i den andra kvinnans värld, om ens då.

Utgången är nästan viss i och med spelöppningen, hans bekännelse om att han har mött en annan. För en kvinna handlar i de flesta fall desperat när det gäller att värna om sin egendom. Nu finns det naturligtvis undantag, många kvinnor kan reagera klokt, och med en viss psykologisk kunskap. Men de flesta reageras av besinningslös svartsjuka, de sätter igång en karusell utan tanke på konsekvenserna av sitt handlingssätt. De tänker inte på att om de handlat lugnt, inte gripits av panik, så kanske att han stannat, och den andra kvinnan skulle sjunka i glömska.

Men att säga tulipanaros... Vad den förörättade kvinnan gör är två saker, hon tar först heder och ära av den andra okända, och sedan ringer hon henne. Båda motiven är lika förkastliga, den stackars

Forts. å sid. 17

När Carl Linné hösten 1741 tillträdde professuren i medicin vid Uppsala Universitet, höll han sin installationsföreläsning över ämnet "Om nyttan av forskningsresor inom fäderneslandet". Att han valde just detta ämne, berodde på att han sommaren samma år "På Höga Överhetens befallning" förrättat en resa till Öland och Gotland. Han hade nämligen fått i uppdrag av Rikens Höglovliga Ständer att "där göra sig underrättad om färgegräs och andra tjänlige örter och växter". Samtidigt beslöt att Linné ett annat år i Västergötland skulle göra en undersökning "vad in regno animalium, vegetabilium et mineralium, därstädes kan finnas till fäderneslandets nytta". Den resan kom till först fem år senare, 1746.

Någon har sagt om Linné och hans resor i de svenska provinserna, att han kände sig som allmännyttans utsände. Det hade han alla skäl att göra. Hans resor var i ordets egentliga mening upptäcktsresor. Det var ett i stor utsträckning okänt land som han kom att undersöka. Var än han reste fann han nya växter och emellanåt också för vetenskapen okända djurarter. Han skärskådade en outforskad natur och gjorde viktiga rön beträffande industrins och jordbrukets förhållanden på skilda platser. En annan mycket viktig insats var hans anteckningar om de provinsiella kulturerna, hans upplysningar om böndernas seder och levnadsbanor. Men de skildringar som hans resor gav upphov till kom inte bara att få ett

Den klassiska skånska bondgården i förnämlig studie av konstnären Gunnar Brusewitz.

vetenskapligt värde, rent litterärt blev de också av stor betydelse och utgör även idag en härlig läs-upplevelse. Själv sade Linné blygsamt om sin insats som reseskildrare, att han fått till uppgift "att med torra ord avmåla grovt en naken sanning".

1732 gjorde Linné sin första upptäcktsfärd, till Lappland. Den sista resan ställdes till Skåne, 1749.

Även resan till Skåne genomfördes på ständernas uppdrag. Förhoppningen var att i Skåne bl. a. finna gips, flinta och valnötsträd, vars ved användes till gevärstocskar. Dessa produkter inköptes från utlandet för stora pengar. Medicinalväxter och mineraler skulle också uppmärksammas.

Carl Linné var vid denna tidpunkt trött och utarbetad. Någon reslust hade han inte. Tidigare hade han färdats på hästryggen, nu for han i egen vagn; men detta lättade inte upp humöret. Han startade sin färd den 29 april; Uppsalaslätten var lika karg som hans sinnesstämning. Han såg inga blommor, inga vårtecken. De nakna åkrarna gav föga hopp om skörden av vinterråg, och inte ett frö av det nysådda kornet hade ännu grott. Men det skulle bli bättre.

Redan vid Munkesjön i Småland lät det så här: "Vattnet stod nu stilla och klart som en spegel och representerade uti sig en konkav himmel med strödda moln och en glimmande sol, men inemot stränderna framviste det en skön skog med upp- och nedvända trån. Fiskarna, som hoppade, blänkta i vattenbrynen, och änderna rodde på vattnet. Allt detta var så härligt, att jag vet intet, som därvid förliknas kan".

I Skåne hade snart Linnés livsleda, missmod och arbetslust skingrats för den ljuvliga majvinden. Han var ingen harmonisk människa. Men han kunde aldrig motstå våren.

Hur ofta är inte detta stycke ur ingressen till Skånska resan citerat. Det är ett formligt kanans land

EN VÄRRESA för tvåhundra år sedan

AV NILS-ERIK BJÖRSSON

som Linné här med förnöjt sinne har målat.

"Fären ses ingenstädes hos oss löpa i större hjordar och ingenstädes fetare än på slätterna, där de gnaga förladan, fastän de mjölkas.

Svinen är ock större vilkas myckenhet skönjes bäst, när de i hela flockar uppföras till bokskogarna om hösten, då ollon infaller, och då de smålfeta därifrån åter hämtas om vintern, så stora att de svårigen igenkännas.

Gässen blänka överallt vita, flyga, bitas och skria på de stora fälten, så att näppeligen någon inhysekäring gives, som ej har gäss, där då gott förråd gives på havre.

Svanor simma med sina upphöjda vingar vid stränderna, mest vid Ellenbogen emellan Malmö och Skånör, där de årligen skjutas i myckenhet.

Änderna hålla sig här intill jul-tiden, ja ofta hela vintrarna, där de ej äro desto starkare.

Storkar, som näppeligen våga sig över Skåne, synas dagligen spatsera med sina långa ben på slätten och bygga sina stora bon vid byarna på träden eller taken. Råkorna ropa i alla trån, som äro planterade kring byarna på slätten.

Lärkorna hänga tillrande över alla sädesfälten tjockt som stjärnor, som dagelig musik.

Näktergalarna musicera i alla nätter utur de lövrika lunder närmast intill slätten." O. s. v.

Den Skånska resan anser man vara den största av Linnés reseskildringar, Den har utkommit i en upplaga, redigerad av Carl-Otto von Sydow, förnämligt illustrerad av Gunnar Brusewitz och försedd med originalupplagens bilder. (Wahlström/Widstrand 43:50.)

Det avlöpte nu inte som uppdragsgivarna hade hoppats beträffande de produkter som Linné skulle söka. Däremot blev inte resan utan framgångar i botaniska och zoologiska avseenden: Linné kunde redovisa för flera nyupptäckter. Det är detta resultat jämte den rika landskaps- och folklivsskildringen som givit skånska resan dess förblivande värde. Linné fogar notis till notis, den ena detaljskarpa bilden

till den andra och framför våra ögon växer det skånska landskapet för 200 år sedan fram, ett levande landskap, med gårdar och åkrar, människor och kreatur, redskap och gårdsgårdsanläggningar, föda och kläder, seder och bruk.

Linné reser knappt förbi en ort utan att på något sätt beskriva bondgårdarna och åkerbruket. Ibland kan hans skildring bli pedantisk omständlig. Han kan berättat att "i ena hörnet av stuvan är uggen, uti vilken om vintertiden dagligen eldas, då röken går ut genom dörren, ty här brukas ingen skorsten". Han kan meddela att tallrikarna som brukas är långa, smala "hövlade" bräder, så att vardera sådan tallrik räcker till för alla som sitter på en sida vid bordet. Vi får veta att hästarna sällan var skodda, "i synnerhet på bakfötterna", och att de var stora, men i besittning av mycket svaga krafter. Linné återkommer ofta i sin skildring till böndernas klädedräkter i helg och söcken, deras matvanor: "Gröt är här på landet bondens mesta föda, den han mest äter både morgon och afton, då gröten kokas om aftonen och om morgonen uppstekes eller uppvärms.

Det är ett levande vittnesbörd om skåniskt bondeliv, skåniskt 1700-tal som möter läsaren. Man tar inte bara del av Skånska resan med stort intresse, det finns också sidor som bjuder på underskön, betagande prosa.

Bondfolk med arbetsredskap såsom de uppfattades av Carl Linné under hans skånska resa 1749

Tongångar

Vi sitter och inventerar, plockar i äldre papper och ser tillbaka. Status fyller 25 år i maj nästa år — 25 år! Tänk så väldigt ung man var vid starten — och optimistisk! Vi som låg på sanatorium då mötte ordet Status med stor nyfikenhet. Det lät mycket "fint" — och tidningen skulle ju vara språkrör för oss sjuka — men vi var misstänksamma också. Kunde det verkligen vara en ärlig tanke att starta en tidning på så "dåligt" underlag? Vi hade inte så värst höga tankar om oss själva. Det var svårt att förstå att någon "lysande affär" skulle blomstra på vår bekostnad i form av en månadstidskrift.

Vi tog upp cirkuläret från "eftervårdsmännen" i Stockholm till behandling på patientföreningens möte. Det gällde att sälja Status, garantera en viss upplaga. Mången beprövad fejmästare, med erfarenheter från flera sanatorier och livets vedervärdigheter i största allmänhet, ansåg att cirkulärets innehåll var alldeles för bra att vara sant. "En effektiv och värdig eftervård" — jo, tackar så mycket! Hade man råkat in i "fejarskrået" var nog säkrast dölja sitt verkliga ursprung. Smyga sej försiktigt ut genom sanatoriegrinden, utan att försöka "reklamera" för sin "värdighet" genom "egna" tidningar, var nog säkrare. Om man nu inte ville gå omkring och tända majbråsar ute i samhället, dvs. låta bacillskräcken flamma upp, där man gick fram.

Men det fanns andra slags eldsjälar. De menade att kunde man slänga bort 25-öringar på billig veckotidningsromantik, en kulört lögnaktighet, som inte hade ett dugg med våra egna levnadsförhållanden at göra, gick det att offra sin 25-öring även på Status. Om den nu ville slåss för våra intressen. Och vi skrev till "eftervårdsgubbarna" i Stockholm att de skulle skicka sin tidning så snart den var färdigtryckt.

Trots alla olycksprofeter, som trodde att den där tidskriften nog brutit nacken av sig redan i tryckpressarna, kom det första numret i maj månad 1938. Då hade den som skriver detta redan lämnat sanatoriet. Det blev dock sporadiska besök för kvävgaspåfyllning och lungkontroll

minst en gång i månaden. Ibland träffade man förstas kompisar i doktors väntrum, kamrater som drog sig fram på mikroskopiskt små understöd, låg sina närmaste till last, kvirrade till sig någon klädtrasa och ett par skor av fattigvården — och väntade på vad? Ett jobb! Sådana existerade inte för oss. Största delen av kvävgaspatienterna gick i årtal på lungkontroll. Arbete passade inte in i deras schema. Visserligen talade doktorn ibland om "några timmars lättare arbete", men var fanns den arbetsgivare i behov av detta "lättare" manskap i sin produktion? Någon förteckning över var de arbetsgivarna stod att finna fick vi tyvärr inte av doktorn. Däremot fick vi många recept på hostmedicin och medel mot dålig aptit att inköpa på apoteket.

Efter några månaders grönbete var det dags för andra rondan i sanatorielunken. Man träffade gamla kamrater i korridorerna. Jaså! Här kommer du också! Ja,

Vid vårt "riktiga" 25-årsjubileum — dvs. först i maj nästa år — bör kända författare i Status ihågkommas. En av dem som med liv och lust deltog i "Status-debatten" var Josef Kjellgren, en av de "fem unga".

det var att börja på ny kula. Sänkläge igen. Bara att krypa ned under filtarna och avvakta händelseutvecklingen. Nu skrev vi år 1939. Det drog ihop sig till världskrig. Sanatoriepatienter var ingen vidare hårdvaluta — vi stod lägre på "börsen" än någonsin. Nu behövdes kraftiga killar i främsta försvarslinjen.

Konstigt nog fortsatte Status att komma ut, envisades med att peka på orättvisorna, att vi inte kunde få arbete, att det behövdes en yrkesskola för oss, att fattigvården borde ersättas av en medicinsk inrättning, som tog speciell hänsyn till våra medicinska och psykologiska förhållanden. Det var skön läsning för unga himlastormare, men på västfronten drog man ihop styrkorna. Sedan brakade världskriget loss — just som vi fått "gubbarna" i Stockholm att göra en bra utredning om våra svårigheter. Yrkesskolan stoppades undan, men folkhushållningsministern lovade oss tillskott av "kraftig och närande föda" på gröna ransoneringskort — om vi fick läkarintyg på behovet.

Det låter som självberöm, men faktiskt kom Status och gav oss en realistisk livsyn — eftervård, omskolning; rätt utnyttjade utgjorde vi en produktiv tillgång. Allt detta var nya signaler i sanatorievardagen. Visst satt alltihopa långt inne, men det var ändå hoppfullt att läsa i tryck om reformplanerna, om "yrkesskolesanatoriet" och andra planer. Trots kriget, och massförstöringen ute i Europa, kunde de av oss som var starkast i tron på ett bättre samhälle, även för lungsjuka, instämma i Nils Ferlins klassiska ord:

*En gång skall det varda sommar,
har visorna tänkt, en dag skall
det tornas rymd över landen.*

Mycket har hänt på de 25 år Status stått i främsta stridslinjen för idéer om rehabilitering, för att nu använda en modernare formulering. Drömmen om ett "yrkesskolesanatorium" blev verklighet i dagens arbetsvård. Allt är ännu inte som det borde vara, men vi är ett gott stycke på väg. 1938-års män satsade på framtiden — på ett handikappvänligare samhälle — en framtid också för de bortglömda grupperna. Och ibland vädjade de till solidariteten. "Slå ett slag för Status!" hette det ofta i spalterna. Det där slagordet gäller alltjämt. Du som läser vår tidskrift i dag möter en tidskrift i full aktivitet — visa därför solidaritet med Status!

Vad menas med välfärd?

En äldre arg — inte okänd skribent — Gösta A. Svensson, LO:s pressombudsman och chefredaktör för tidskriften Fackför- eningsrörelsen, ger i en kortfattad över- sikt sin syn på samhället: sådant det var och hur det blivit. Redaktör Svensson berättar spontant och öppenhjärtigt om sina egna funderingar utan att försöka dölja kritiken bakom något sorts draperi av reservationer. Nej, snarare kan man tala om en rakbladsman bland självbe- låthenhetens textilier och hans skrift har — träffande nog — fått namnet "Revor i välfärdsväven".

*

Tillhör man en generation, som "frös och svalt men segrade ändå" borde det väl ligga nära till hands att tycka att allt är ganska gott nu. Så gör dock inte Gösta A. Svensson. Han sitter nu som högsta chef för presstjänsten i LO:s byggnad vid Norra Bantorget i Stockholm och kan troligen från sitt fönster se "välfärden", välklädda människor, bil- och TV-ägare, skynda till arbete och "full sysselsättning" eller till sommarstugan. Borde inte redak- tör Svensson, f. d. springpojke på trettio- talet med 25 kronor per månad plus "fri" middag, känna sig belåten inför den ut- sikten? Om välfärden stiger i samhället måste väl de missnöjdas knorr dämpas ned, välfärden rullar lätt på gummiringar, arbetslöshetens fotsulor klappar olycks- bådande på gator och vägar. Förstår inte Gösta A. Svensson detta enkla faktum?

*

En kollega till skriftens författare — som "arbetat sig upp" under samma ogynnsamma betingelser — skulle kanske kort uttrycka problemet så här: visst för- står Svensson — men han envisas! Det är dock inte riktigt att avfärda skriften och dess innehåll med så enkla argument. I orden, och mellan dem, går en röd tråd. Följer man den kommer man så småning- om fram till ett program, som kan vara acceptabelt också för nutidens idealister. Eller har de kanske inte tid numera att vara idealister? Författaren frågar sig

Redaktör Gösta A. Svensson

bl. a. om "en person, som måste rusa till kommittésammanträde och styrelsemöte dagarna i ända, verkligen har möjlighet att behärska frågorna på ett sätt som ett maktpåliggande uppdrag kräver". Denna "rusning" kännetecknar väl också det andra jaget, fritidsmänniskan, då hon ska forma sitt idéprogram och sin personliga hållning. Författaren vill fördela uppdragen på flera ansvariga, ge många för- troende att handlägga den ena och andra uppgiften — skärpt kontroll på "mång- syssleriet" är en av parollerna. En annan lyder i koncentrat: "Det bör vara en första rangens angelägenhet för arbetar- rörelsen — och det demokratiska sam- hället över huvud taget — att söka få medborgarna till att nå harmoni mellan framgångar och ägodelar och ett sunt be- hov av andlig stimulans och inre till- fredsställelse." Det var några "revor" ur välfärdsväven, vars mönster var och en kan studera vidare i skriften. S. H.

Gösta A. Svensson: Revor i välfärdsväven, Tidens förlag, pris 2:50.

mannen blir vettskrämd, och den andra kvinnan lägger på luren.

Men vad säger han till sitt försvar, ja det blir nog inte så mycket. Nu är det så här i världen att ingen äger någon människa, varken med vigselbevis eller ringar. Inte för intet heter det att kär- leken regerar utan svärd, binder utan bojor".

Detta spel om hur två slår den tredje kan finnas i många variationer, och fast det är något av en tragedi när ett äkten- skap går sönder, kanske där det finns barn, så får man ändå fråga sig, vore det bättre att hålla ihop för barnens skull. Gå som på lina och veta att det finns ändå en annan någonstans som han träf- far ändå. Han är bara här för barnens skull och av medlidsamhet.

*

Men den andra kvinnan har det san- nerligen inte lättare än den bedragna.

Det är ändå inte hennes fel att hon rå- kat hålla av en man som är bunden på ett eller annat sätt. Ingen rår över sina känslor, det skulle nog också vara för mycket begärt att hon skulle lämna spe- let fritt åt sin rival. Det händer nästan aldrig i verkligheten. Den andra kvinnan blir utsatt för rena telefontrakasserier ibland, vad nu det ska tjäna till, det är nog inte undra på om hon blir psykiskt nedbruten. Men den som kommer lindri- gast undan är naturligtvis mannen. Män har inte så mycket samvete i sådana fall, men en sak är säker, de avskyr hysteris- ka fruntimmer. Tårar, hot och ideliga te- lefonpåringningar till en man som har valt en annan väg för honom bara längre bort ur synfältet.

Hur vore det om vi i sådana här fall skulle plocka fram den omtalade kvinn- liga logiken, nu skulle den säkert vara på sin rätta plats. Marianne Helmér

Schacklösning

Lösning till A. Åkerbloms schackstudie: Försöket att fånga löparen medels 1. Ta3? strandar på 1.—, Le1! Vit inleder därför med 1. Tb7†! Kc5! (På 1.—, Kc4 följer 2. Tc6† Kd4 3. Td7† med vinst. Spe- lar svart 1.—, Ka4, följer 2. Te4† Ka5, 3. Tb3 med vinst.) 2. Tb3! Kd4, 3. Te2 Kc4 (Eller 3.—, Th3, 4. Tg2! och vit vin- ner löparen och partiet tack vare schac- ken på 4:e raden.) 4. Te4† Kd5, 5. Te8! och vit vinner. Felaktigt vore 5. Te2? på grund av 5.—, Kd4! 6. Ta3 Kc4!! 7. Te4† Kd5! 8. Te8 Le1! — remi.

Ni har väl prenumererat
på STATUS?

KVINNA BLAND KRAFTKARLAR

I en omgivning som vår spelade de fysiska krafttillgångarna stor roll. Kapitalet utgjorde så att säga vad man orkade prestera med armar och kroppsfärdigheter. "Förtjänsten måste vi ta ur armarna" sa de gamla i byn. Det var ett visdomsord i enkel formulering. Den som inte kunde använda armstyrkan hade små utvecklingsmöjligheter. Armarna var de fångstredskap man behövde i alla situationer och kraftiga gångverktyg, dvs. ben av gott kött och blod, var nästan lika nödvändiga. Få ting kom "rullande" till oss. Allting måste man hämta: ved från skogen, vatten att dricka och födan kom inte paketerad till stugorna. Man fick arbeta hårt i skogen med huggtimmer och moder jord var ett vresigt fruntimmer, som högst motvilligt lät det växa på torpen.

Långsamt och med stort tålamod vunnos framstegen, om man nu ska tala om framsteg i moderna termer. I regel var det fråga om "brödfödan" i karg och rea-

listisk mening i strid mot alla sort motigheter, tungt arbete, väder och vind. Inget lätt fåttfångat gods fanns inom räckhåll. Det gällde att hugga i från tidig barndom till sen ålderdom. Undra då inte på att kraftprov av olika slag prisades och beundrades, förstorades och förhärligades. Byns kraftatleter från gången tid hade sagans skimmer över sig. De fanns med i tabeller och rekord som levde i folkets mun — inte så olik våra nutida idrottskämpar i tidningsspalterna.

Men det gällde inte bara prestationer som att arbeta hårt, lyfta tungt, slå hårt och springa fort. Konsten att uthärda — och överleva vedermödor — stod högt i kurs. Rå styrka, finurlighet, okänslighet

Text: KI-LO-WATT

Teckningar: Sven Björnson

för smärtor av olika slag, var dygder man visste uppskatta. En kraftkarl av rätta virket borde naturligtvis besitta en god portion av samtliga dessa egenskaper. Och det fanns sådana karlar — ja till och med ett och annat "kraftfruntimmer".

Eftersom vi ofta ensidigt talar om "kraftkarlar" kan det vara lämpligt att börja med kraftkvinnan denna gången. Hon skulle väl, liksom så många andra, förblivit en okänd barnföderska med otaliga ungar i släptåg, som vanligt var i bygden, men ödet gjorde henne till verktyg. Hon kom att nämnas bland kraftkarlarna. Och det ville inte säga så litet på den tiden. Nu var det så att hennes man, som var timmerman, och en skicklig sådan, gick och drog på sej "storhostan" den vintern. Den tidigare raske mannen blev mager och eländig. Bygget han tagit på sej åt en bonde neråt socknen skulle ge sommarförtjänsten, men det såg illa ut. Bönderna hade gripits av högfärdsdjävulen och tävlade i snickarglädje med "kupoler" och utsirningar på sina pampiga tvåvåningshus. Och den som kunde bygga dem till viljes var just den här timmermannen.

Torparlyckan, som startat så vackert för två år sedan såg ut att bli olycka. Hostan och värken i kroppen ville inte släppa och skulden på torpstället malde jämsides med plågorna invärtes och utvärtes. Bonden, som hjälpt honom till torpstället skulle naturligtvis ta tillbaka härligheten — på köpet besviken över att bondgården timmermannen lovat bygga skulle gå upp i rök med snickarglädje, "kupoler" och allt som var uppgjort.

Då slog emellertid Anna, timmermanshustrun, sin kvinnohand i bordet och sa att hon skulle ta hand om bygget. Mannen fick gå hemma på torpet och vila sej den sommaren, dricka getmjölk och kurerade hostan och värken. Nog såg det illa ut. Men en karl med hans resurser skulle nog repa sej bara tiden fick hjälpa till. Och bygget och förtjänsten? Jo, de sakerna tog nu Anna hand om. Bonden skulle få sitt his och sin snickarglädje, för sanningen att säga var Anna väl hemma i byggeriet. Hennes far, som också sysslats med byggen söderöver, hade haft jäntan med sej på olika håll och hon var både läraaktig och stark i armar och nypor. Det var förresten Anna som skaffat Per-Erik byggverktygen, för hon insåg att han med sitt finurliga sinne och goda kroppskrafter skulle tjäna mera som timmerman än hugga stockar i skogen åt timmerbolagen.

Det var inte lätt att få timmermannen med på planen, men det "svaga" könet

Per-Erik kortsnaggade Anna med en sax för att hon skulle se riktigt manlig ut...

segrade och detaljerna ritades upp, både för bygget och hur hustrun skulle dölja sitt verkliga kön. I den socknen fanns inga kvinnliga timmermän och troligen var såna lika tunnsädda på annat håll. Naturens outgrundliga ordning hade försett Anna med en reslig och stark kropp och dessutom en manhaftig röst. I övrigt var hon en välformad kvinna både i ansikte och kroppslinjer. Det gällde således att sudda ut de kvinnliga linjerna och spackla på manlighet, där så behövdes.

Anna var nyinflyttad — ingen nere på socknen hade någonsin sett henne — och nytorpet låg såsom alla nyköpta torpställen där skogen tog vid. Det var därför lätt för Anna att smyga sej iväg, iklädd timmermanskläder, med förkläde med ficka på magen, där de fina verktygen, måttstock och finare prylar förvarades, och på ryggen bar hon den fina snickarlådan med alla de andra verktygen. Så pass mycket styrka hade den stackars sjuke Per-Erik kvar i nyporna att han kortsnaggat Anna med en sax för att hon skulle se riktigt manlig ut. Den gärningen led han nästan mest av för kortklippta kvinnor existerade inte ens i fantasin på den tiden.

Bonden, som skulle ha bygget, tog emot den nye timmermannen med en smula skepsis, men om han tvivlat på byggkunskeperna blev han snart lugnad. Och karlarna han anställt som hjälpreda åt "byggmästarn" hade minsann fått ett "befäl" som gav dem full sysselsättning. Anna gick under beteckningen "byggmästare

Holmberg". Hon hade lagt ned en otrolig omsorg på att dölja sitt kvinnliga ursprung. Genom sin ledande ställning på bygget hade hon också möjlighet att hålla karlarna på ett visst avstånd, trots att hon dagligen delade arbetsuppgifterna med dem. Bonden, som fröjdade sej åt hur bygget sköt fart, hade upplåtit ett särskilt rum åt "byggmästarn" i sin rymliga stuga, ett rum, där det fanns möjlighet att sitta ostörd och räkna ut detaljer, göra ritningar och kalkylera över kostnader osv. Och det var tur för Anna. Denna avskildhet gav henne möjlighet att spela vidare i den svåra rollen.

Hemma på torpet låg den "riktige" timmermannen och blev varmt omhuldad av grannarna. Ja, de visste ju inte någonting om verkliga förhållandet. På bybors vis var lätt uträknat att "den där kånan" stuckit iväg från den stackars sjuklingen. Och det var ju heller inte svårt att förstå. Då han inte kunde arbeta och försörja henne — ja, då var det så enkelt att smita iväg, för karlar fanns det säkert för en med hennes fysiska resurser! Sânt fick den stackars Per-Erik svälja dagligen utan att kunna lyfta ett finger till Annas försvar. Men i stuga och uthus hölls fint av hjälpsamma fruntimmer, som mobiliserade en sällan skådad kollektiv

vilja att hjälpa Per-Erik med alla bestyr. Han led och var tacksam på samma gång. Och byns karlar uppvaktade också med små presenter, för en karl utlämnad åt svår sjukdom och en trolös kvinna hjälper man så gott man förstår.

Naturligtvis exploderade en dag bomben i den här bygderomanen och den skrällen gick som en åsklavin från den trygga bondegemenskap, där en vacker bondgård rest sig under några korta sommarmånader med all all önskad snickarglädje och finputsning. Det var inget fel på bygget. Men avslöjandet var ändå en explosion, som skakade om i kyrkbyn och svallvågorna rullade vidare mot torparskogen. Det svåra med hela historien var ju att det liksom inte fanns "någonting man kunde slå ned på" — var fanns syndaren? Anna hade ju handlat både fräckt och vackert på samma gång. Bonden kunde inte finna något fel på sin nybyggnad. Man var upprörd på ett alldeles nytt sätt, men det fanns ingen möjlighet att katalogisera denna "falsa manlighet" på det moraliska planet.

En sak är ändå lätt att förstå. Anna kom in i rangrullan bland legendariska kraftkarlar och där fick hon heta "Byggmästare".

Forts. å sid. 13

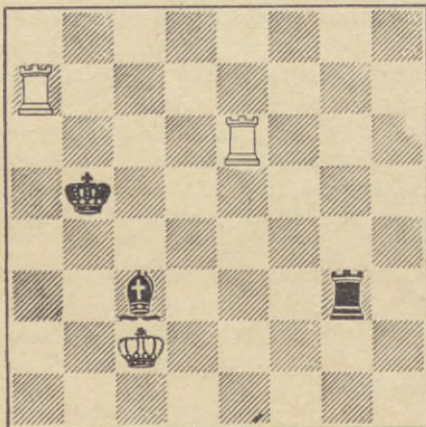

...fick se sin kamrat komma farande över kyrkogårdsmuren som om han lyfts av en orkan

Redigerat av
A. HILDEBRAND

STUDIE
av Axel Åkerblom, Avesta
Original för "Status"

Vit drar och vinner

Redaktör Axel Åkerblom från Avesta är en av de stora schackkomponisterna i världen. Hans favoritgrenar är 3-dragare och studier. Här ovan presenterar vi en originalstudie som publiceras för första gången. Studien uppvisar ett ganska sällsynt material K+T+T mot K+T+L. I regel är dylika slutspel remi, men ett gynnsamt läge av de vita stridskrafterna och ett ogynnsamt av de svarta, kan resultera i undantagsställningar där vit vinner. Lösningen återfinnes på sidan 17.

Ett skönhetsprisbelönat parti

Den ryske mästaren Rashid Nezhmetdinovs insats i sovjetmästerskapet 1961 var långt ifrån lyckad. Bland de 20 tävlande belade han 19:e platsen trots de 7 poäng han lyckats lägga beslag på. Men som plåster på såren fick han tävlingens skönhetspris för sin strålande seger över ex-världsmästaren Thal. Vi återger partiet med stormästare P. Keres' kommentarer.

Sicilianskt

Vit: R. Nezhmetdinov
Svart: M. Thal

1. e2—e4	c7—c5
2. Sg1—f3	d7—d6
3. d2—d4	c5×d4
4. Sf3×d4	Sg8—f6
5. Sb1—c3	e7—e6

Svart har valt det något passiva men i stället mycket säkra scheveningska försvaret.

6. Lf1—e2	Sb8—d7

En annan ofta anlitad fortsättning är 6.—, Sc6.

7. 0—0	a7—a6
8. f2—f4	Dd8—c7
9. g2—g4	— —

Handsken är kastad! Partiet får nu ett mycket skarpt förlopp.

9. — —	b7—b5
10. a2—a3	— —

Ett nödvändigt profylaktiskt drag. Efter 10. g5 b4! 11. g×f6 b×c3 står svart bra.

10. — —	Lc8—b7
11. Le2—f3	Sd7—c5

Nu kommer svart i svårigheter. Beaktas bör här Korttjoints rekommendation 11.—, e5, 12.Sf5 g6, 13. f×e5 S×e5, 14. Lg5 Sed7 eller också 11.—, h6 åtföljt av Sd7—b6.

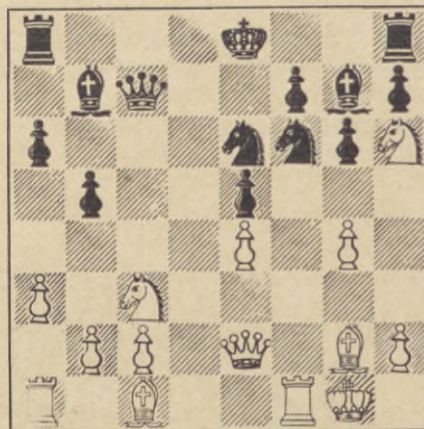
12. Dd1—e2	e6—e5

Här duger inte 12.—, d5! 13. e×d5 0—0—0 på grund av 14. b4! I fråga kommer dock 12.—, Sfd7.

13. Sd4—f5	g7—g6
14. f4×e5	d6×e5
15. Sf5—h6!	Sc5—e6
16. Lf3—g2	Lf8—g7

Inte heller efter 16.—, Sf4 17. L×f4 e×f4 18. e5! är den svarta ställningen särskilt avundsvärd.

M. Thal

R. Nezhmetdinov

17. Tf1×f6!	— —

Inledningen till vits avgörande angrepp.

17. — —	Lg7×f6
18. Sc3—d5	Dc7—d8

Efter 18.—, L×d5, 19. e×d5 Sd4, 20. Df2 Db6, 21. g5 Se2†, 22. K×f1, D×f2†, 23. K×f2 S×c1, 24. g×f6 räcker vits övertag till vinst.

19. De2—f2	Se6—f4
20. Lc1×f4	e5×f4
21. e4—e5!	Lf6×e5
2. Ta1—e1	f7—f6
23. Sd5 f6†!	— —

Genom detta offer likviderar vit svarts sista försvarsresurser.

23. — —	Dd8×f6
24. Df2—d4	Kg8—f8
25. Te1×e5	Df6—d8
26. Te5×f5†	g6×f5
27. Dd4×h8†	Kf8—e7
28. Dh8—g7†	Ke7—e6
29. g4×f5†	uppgivet

På 29.—, Ke6 följer givetvis 30. Sf7† med damvinst.

En ypperlig prestation av vitspelaren!

■ FÖRETAGSNÄMNDER STUDERAR...

Forts. fr. sid. 7

en service där arbetsplatsernas innehåll faktoreras efter olika fysiska och psykiska krav. De medicinska fynden skall omsättas i svar på frågan, "vad kan denna individ göra resp. inte göra". Svarets värde är utslagsgivande för om "denna man" kan klara detta arbete...

Som synes är det brännbara ämnen man diskuterar inom företagsnämnderna. Vårt kortfattade referat vill bara ge en uppfattning om att företagshälsovårdens utbyggnad och effektivisering står i nära samband med allt annat som kollektivt påklistras rubriken "socialt reformarbete".

S. H.

Pristagare

till bildkryss nr 3

Somliga människor har tur. Till dem hör Annelis Persson, Kaptensgatan 11, Malmö. Hon har vunnit en tia igen på bildkrysset — två "raka" alltså — och tävlingsredaktionen gratulerar till denna gunst hos fru Fortuna.

Pristagare:

1:a pris, kr 25:—, fru Ruth Carlsson, Apelgatan 5 A, n. b., Uppsala.

2:a pris, kr 10:—, Annelis Persson, Kaptensgatan 11, Malmö.

3:e pris, kr 5:—, Axel Grenbrant, Albanogatan 3, Borås 1.

Lösning

MÅS — BAKELITSAK — TYVÄRR — HAR — NI — SS — TAXAR — VISITER — UT — KAMELHÄR — SÄNKTA — RÅKAT — SLÅ — FEL — NUMMER — TRÄLANTAL SIRENER — Å — BÄCKAR — LEOPARDECK — FISK — N — DÄMPAD — IN — N — LÖSER — DIETKAKA — HA — LÄTTLÅST — LEKTYR — OD — BACH — LAKE — RÅKOR — NORR — ANDE

Ni har väl prenumererat
på STATUS?

VÅRSALONG

VÄRDIKT

Dom snackar så väldans om knoppar
och porlande bäckar, ja jag
vet inte allt vad dom dillar
om nu vareviga dag.

De e ju löjligt att snacka
om sånt som "naturens skrud" — — —
Nej, nu kan man dansa på Grönan
och svärma med någon brud.

VÄRFRIERI

— Jag älskar er så mycket,
ja, ni betyder allt.
Utan er så skulle
det bli så tomt och kallt.
Jag skulle kunna fara
till världens ände bort
för er skull, sa jag eldigt.
— Ja tack, sa hon helt kort.

UTFLYKT

Sonen har börjat att tjata,
menar att han borde få
låna vår bil och åka
ut en kväll eller två.

— Jag är tillräckligt gammal,
fräste han ilsket en dag.

— Det kan hända. Men det är
inte bilen, sa jag.

Text: Nils-Eric Björsson

Tecknare: Gunnar Persson

På den svenska landsbygden åt man under Gustav Vasas och hans söners regeringstid huvudsakligen saltad mat (kött, fläsk och fisk) samt rätter tillagade av spannmålsprodukter och mjölk. Enligt professor Eli Heckschers utredning om den allmänna livsmedelstillgången i Sverige under Gustav Vasas tid täcktes mellan 50 och 60 procent av näringsbehovet, mätt i kalorier, av spannmål och spannmålsprodukter. Enligt andra forskare ändrades den siffran rätt väsentligt mot 1500-talets slut, då både mjölkproduktionen och mjölkkonsumtionen stegrades och nya näringsrika mjölkkrätter tillkom (äggkaka, äggmjölk, nya former av vällingar, soppor, gröt osv.). En mäktig soppa av blod, mjölk, ost och ärter omtalas i Linköpingsbispens Hans Brasks ännu bevarade hushållsräkningar, och i utländska resenärers anteckningar finns liknande soppor nämnda; bl. a. talas om ost- och mjölk-soppa, blod-

Smör, ost och mjölk under Vasa-tiden

Av Sture Wahlström

Svensk ost var en gång en "kraftvara" som väckte utlänningars respekt och vämjelse — det fanns ostar så stora att två karlar hade fullt jobb att lyfta dem. En sorts "blodsoppa" med blod, mjölk och ärter i måste ha varit krävande också för 1500-talets magar.

Redan på 200-talet efter Kristus får man genom Tacitus veta att det i sydsvenska trakter fanns ett gästfritt folk, vars mat var enkel och huvudsakligast bestod av söt mjölk, frukt och villebråd.

Den longobardiske historikern Paulus Warnefrid nämner på 700-talet lapparnas renost, och i Adams av Bremen skildring av Sverige under 1000-talet får man veta att kreatursskötseln var mycket omfattande och att folket var ytterst förtjust i olika slag av mjölkmat, framför allt färskost och ett slags "surost".

Under 1500-talet, då den ena kulturvägen efter den andra nådde våra kuster söderifrån och Sverige började bli en i verklig mening europeisk stat, förändrades matvarorna ganska mycket, men fortfarande stödde man sig i stor omfatt-

ning på mjölkprodukter. Detta omvittnas av bl. a. det spanska sändebudet Francisco de Eraso, som i sina dagboksanteckningar dels är uppfylld av beundran för svenskarernas kläder av hemspunna och hemvävda tyger och dels uttrycker sin vämjelse över landets ostar. Ibland bjöds det på ost, berättar han, som var minst lika bra som spansk, italiensk och fransk vara, men vid andra tillfällen fick man hålla till godo med illa lagrad och ytterligt maskbemängd ost. Smöret däremot var av övervägande god kvalitet — men varför i all världen en hel del gott folk drack kärnmjölk och ostvassla, kunde den spanske ädlingen omöjligen förstå.

Tecknare: Rolf Jansson

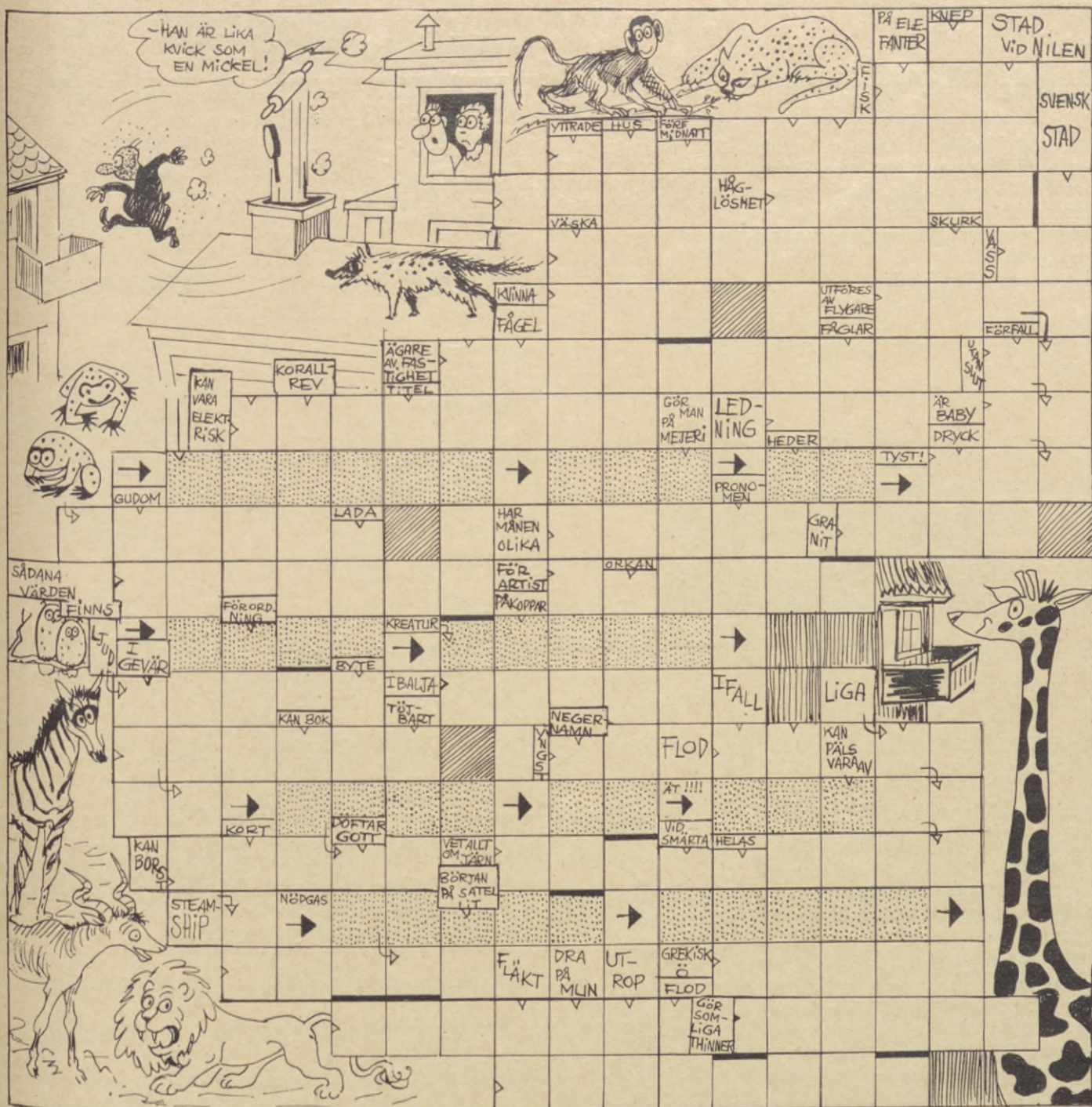
och mjölkpuré och mjölk-soppa med färskt smör och ärter i.

Ostarna var oftast små och gjorda i ostkar eller ostformar av massivt trä eller flätade sådana av vide, sälg, vass, pil osv. Runda och rektangulära ostar dominerade, men även trekantiga, sexkantiga, fyrkantiga och oregelbundet formade ostar förekom.

Man åt mycket färsk- och surmjölkost (av kvasstyp), men i de norra landsdelarna var, liksom f. ö. i Norge och Finland, lagrade ostar (gamm- eller gammelostar) de mest omtyckta. Lagringen tillgick på många sätt, men vanligast var att ostarna lindades in i saltade trasor och placerades i eller under en sängmadrass, i en halmstäck eller på något liknande, lagom tempererat ställe. Att masken i osten kom från ostflugan visste man inte på den tiden. Man trodde att maskarna var "fullvuxna" ost-or och att de alstrades ur alla ostar som nått en viss ålder.

Märkligt nog omnämns i gamla krönikor och dagboksanteckningar från denna tid även ostar som var

Forts. å sid. 24

Bildkryss nr 5

Vårt maj-kryss rymmer som vanligt lite av varje från olika områden i vårt liv och leverne. Sätt igång — lycka till!

Namn

Adress

Postadress

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 juni. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrev vara märkta "Bildkryss nr 5". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status augusti-nummer 1962.

■ SMÖR, OST OCH ...

Forts. fr. sid. 22

så stora, att det behövdes två starka karlar för att lyfta dem! De formades i väldiga spånformar eller låga och vida laggkärl med en mängd små hål borrade i botten. Genom dessa hål pressades kvarvarande vassla ut och osten fick en yta täckt av små upphöjningar, som liknade små spenar. I Norrland kallades spenar för "kicker" eller "kicker" (utt. tjicker), och följaktligen gick alla ostar som var tillverkade i "hål-formar" under benämningen "kicker-ostar".

◇

Som en kuriositet må kanske till sist också nämnas, att ordet smörgås började noteras på allvar först under Vasa-tiden. Gåsen var egentligen namnet på de smörklippar, som flöt upp vid kärningen och som man lade på brödet. Gästen fick med egen tumme breda ut det efter behag.

Sture Wahlström

■ STATUS DEBATT ...

Forts. fr. sid. 5

spritt sig till nya områden, där man inte tidigare räknade med den.

F.n. finns 1.600 silikossjuka arbetare i Sverige och 500 av dem befinner sig i det tredje, svåra stadiet av sjukdomen. Tidigare har man överbetonat den medicinska behandlingen.

Man vet nu att den som fått sjukdomen i lindrigt stadium inte botas genom att överföras till ett dammfritt arbete. Silikosen fortsätter att utveckla sig oberoende av om den sjuke utsättes för ny tillförsel av kvartsdamm.

Ingenjör Axel Öhman vid Folkhälsoinstitutet meddelade att silikosen spritt sig till plastindustrin sedan man börjat blanda pulverformig kvarts som fyllnadsämne i plastmaterialet. Den finns också inom den keramiska industrin.

Ett viktigt framsteg är att man i gjuterierna börjat använda olivinsand som är kvartsfri. Det finns också syntetiska slipskivor utan kvarts. Genom ventilationstekniska anordningar av olika slag, fuktning av sand och användande av skyddsmasker kan man i hög grad nedbringa riskerna för arbetarna.

Gjutareförbundets ordförande Harald Nilsson hänvisade till den undersökning

Ulfshytte Rödfärg

Färdigkokad efter gammalt beprövat Dala-recept av äkta Falurött, av fackmän erkänd som en av marknadens förnämsta, tjock tackkraftig färg speciellt tillverkad för pensel med eller utan inkokt linolja.

i fria träfat om 150 kg B/N. pris pr kg	58 öre pr fat	87:—
" " " " " " " " " " " "	65 " " " " " " " "	40:95
" " plåtkärl " " " " " " " "	35 " " " " " " " "	74 " dunk 25:90
" " " " " " " " " " " "	15 " " " " " " " "	80 " " " 12:—
" " " " " " " " " " " "	6 " " " " " " " "	1:— " " " 6:—

MED 5 % LINOLJA 3 öre högre pris pr kg.

Knutbrädsfärg (vit) tillverkad av äkta linolja

i fria plåtburkar om 2 kg pris pr burk	7:—
" " " " " " " " " " " "	5 " " " " " " " " 16:50
" " " " " " " " " " " "	10 " " " " " " " " 32:50
" " " " " " " " " " " "	20 " " " " " " " " 64:—

Portfärg (svart) i fria plåtkärl om 5 kg pris pr burk 11:50

" " " " " " " " " " " "	10 " " " " " " " " 22:50
" " " " " " " " " " " "	20 " " " " " " " " 43:—

Blymönjefärg i fria plåtburkar om 1 kg pris pr burk 4:25

" " " " " " " " " " " "	2 " " " " " " " " 8:—
" " " " " " " " " " " "	5 " " " " " " " " 18:—
" " " " " " " " " " " "	10 " " " " " " " " 35:—
" " " " " " " " " " " "	20 " " " " " " " " 68:—

Tackfärg, för plåt och masonit, finnes i rostbrun, mörkgrön och svart

i fria plåtburkar om 5 kg pris pr burk	17:50
" " " " " " " " " " " "	10 " " " " " " " " 34:50
" " " " " " " " " " " "	15 " " " " " " " " 51:—
" " " " " " " " " " " "	40 " " " " " " " " 132:—

Dalbränd stubbtjära, i fria plåtfat om c:a 220 kg nv pris pr kg 1:95

" " " " " " " " " " " "	115 " " " " " " " " 2:—
" " " " " " " " " " " "	65 " " " " " " " " 2:05
" " " " " " plåtdunk. " " " " " "	25 " " " " " " " " styck 53:—
" " " " " " " " " " " "	12 " " " " " " " " 26:40
" " " " " " " " " " " "	5 " " " " " " " " 13:40
" " " " " " " " " " " "	3 " " " " " " " " 8:45

Impregneringsolja (grön) i fria plåtdunkar om 50 kg pris pr styck 110:—

" " " " " " " " " " " "	20 " " " " " " " " 51:—
" " " " " " " " " " " "	10 " " " " " " " " 26:—
" " " " " " " " " " " "	5 " " " " " " " " 13:25

Impregneringsolja (brun) i fria plåtdunkar om 60 kg pris pr styck 102:—

" " " " " " " " " " " "	20 " " " " " " " " 38:—
" " " " " " " " " " " "	10 " " " " " " " " 20:—
" " " " " " " " " " " "	5 " " " " " " " " 10:50

Cementfärg, för målning av cementgrunder utvändigt, samt källarvåningar invändigt.

i fria plåtkärl om 5 kg pris pr burk	11:—
" " " " " " " " " " " "	10 " " " " " " " " 21:50
" " " " " " " " " " " "	20 " " " " " " " " 42:—
" " " " " " " " " " " "	35 " " " " " " " " 71:75

finnes i kulörerna: ljusgrå, gräddgul, ljusgrön, samt vit.

Ladugårdsfärg (vit) i fria plåtkärl om 10 kg pris pr burk 16:—

" " " " " " " " " " " "	20 " " " " " " " " 31:—
" " " " " " " " " " " "	35 " " " " " " " " 52:50
" " " " " " " " " " " "	60 " " " " " " " " 81:—

Priserna gälla rent netto, med av oss betald omsättningsskatt fraktfritt Eder närmaste järnvägsstation.
Rekvirera för omg. eller senare leverans. Klipp ur annonsen och förvara den.
Vår nya prislista bipackas varje order samt sändes gratis och franco på begäran.

FÄRG & CEMENT, ULFSHYTTAN
Ordertel. Borlänge 0243/470 62 kl. 9—12, 13—17, lörd. kl. 9—13
Vid order var god återropa denna tidning

Vägarner • Maskinstickningsgarner • Jättebilligt

Från nedlagd yllefabrik erbjuder vi ett parti extra prima ullgarn i vackra färger, lämpligt till kjol-, dräkt-, kapp- och kostymtyg, draperier, gardiner, kuddar, dukar, möbiltyger m. m. för ENDAST KR 8:— pr kg. Frakt tillkommer, retur-rätt. Rejäl behandling.

FABRIKERNAS GARNLAGER
Göteborg 38 - Tel. 25 62 80, 19 97 00

som förbundet gjorde 1956 och som visade att 13 procent av arbetarna i stålgiuterierna led av silikos.

Bland hans önskemål var övergång till riskfriare arbetsmaterial, framför allt olivinsand, inkapsling av riskabla arbetsprocesser, punktventilation, förbättrad information och allmänt god ordning på arbetsplatserna.

Generaldirektör Otto Westling i arbe-

tarskyddsstyrelsen underströk behovet av förebyggande tekniska åtgärder. Läkarundersökning bör sättas in på ett tidigare stadium än nu och styrelsen har i remissyttrande till socialdepartementet föreslagit en skärpning av arbetarskyddslagen.

Tvingande bestämmelser bör införas om silikosregister och dammjournals. Yrkesinspektörerna bör få större möjligheter att påkalla direkta skyddsåtgärder.

NYHET!

PÅSLAKAN

HELSTYCK om 10 meter
ENDAST 19:50 kr.

**PRAKTISKT
OCH
BEKVÄMT**

PRIMA PASLAKANSVÄV utförsäljer vi direkt till allmänheten denna vecka. Randigt eller prickigt mönstrade pastellfärger i blått eller rosa samt i den absolut högsta kvalitet. Passa detta tillfälle I DAG — beställ omgående och med full returrätt.

Syréns Väfnader, Box 16, Borås
Ordertelefon 033/347 20

STUV-PACKAR

12 mtr 20:—, 20 mtr 30:—

Vi utförsälja direkt från Textillagret överskottsvävnader av säsongnyheterna, förekommer såväl i enfärgade pasteller som mönstrade i moderna färger för klännings-, kjol-, blus- och skjorttyger m.m. Stora rejäla bitar, ingen bit under 4 mtr. Samtliga tyger äro krymp- o. skrynkefribehold och utförsäljes i packar om 12 mtr 20:—, 20 mtr 30:—. Tag tillfället i akt, beställ i dag med full returrätt.

JARVENS TEXTILIER
Borås 4

NYHET!

PÅSLAKAN

Praktiskt - Bekvämt!

Helstyck om 10 meter — Endast 19:50. ETT PARTI PRIMA PASLAKANSVÄV utförsäljes direkt till allmänheten under denna vecka. Randigt ell. prickigt mönstrade pastellfärger i blått o. rosa, i absolut högsta kvalitet. Passa på detta tillfälle i dag — Full returrätt.

Syfabriken Alisöm
Box 129, Borås 1
Ordertel 033-783 87

Arbetssterapi o. Hobbymaterial

- Pärlor av trä, glas, kristall och metall.
- Indiska Ädelstenar till halsband och armband.
- Brasiliansk Onyx till hängsmycken, örhängen och nyckelringar.
- Silvertråd i olika former och dimensioner.
- Rundböjtänger för trådarbeten.
- Halsbandslås i olika utföranden 1—5 rader.
- Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 22 färger.
- Väskhandtag i pärlbambu och rotting.
- Pappstommar och Silkebast för bastflätning.
- Skinn och läder för alla ändamål.
- Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Begär prislista och prover.

Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Rostagatan 11 A - Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

För keramikundervisningen

Rikhaltigt lager av:

GLASYRER, i stort urval

FÄRGER — OXIDER — POLERGULD etc.

DREJ- o. GJUTLEROR, röd- och vitbrännande

ELBRÄNNUGNAR — UGNSTILLBEHÖR

DREJSKIVOR, eldrivna, m. m.

Begär prislista från:

EXPORT & IMPORT AB

Norrlandsgatan 12 · Tel. 10 71 17 · Stockholm 7

**Kemisk Tvätt — Restaurangtvätt
Hotelltvätt — Hushållstvätt — Stärktvätt**

FÖRSTKLASSIGT UTFÖRANDE

Centraltvätten

MALMÖ

Kontor Föreningsgatan 16, tel. 724 15 Fabrik

Linnégatan 70
Regementsgatan 27
Nobelvägen 95
Lönngatan 58

S:t Knuts torg 10
Fosievägen 31
Ystadsgatan 9
Ö. Fäladsgatan 4
Föreningsgatan 16

Prenumerera på

Status

TS-ansluten

AMNESOMRADE:

SOCIALPOLITIK — SOCIALMEDICIN

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum

Tel. 0413/200 25

Allt i tryckluft

AB ÅSBRINK & CO

MALMÖ SV. 550 40
GÖTEBORG - HUDDINGE
11 37 71 57 19 13

ALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen AB.

S:a Promenaden 39 A
Tel. 718 30 — Växel

Rygghållaren
"STRETCHER"
mycket behaglig att
bära — osynlig —
ger Er bättre hållning.
gör Er

RAK I RYGGEN

Säljes till sjukhus.
Rekommenderas
även till barn.

Pris herr- och damstorlek kr. 23:50. För barn 21:50 — porto o. oms. tillkommer. Returrätt. Ange bröstvidd och midjemått vid beställning.

Box 210 35 A 1
Stockholm 21
Tel. 31 84 03

KANTSTÖTT TVÅL

Nytt parti finare toalettvål av högsta kvalitet (obet. kantstött) säljes i stora fullpackade 50-lådor (c:a 5 kg) till **ENDAST 20:—** per låda samt **FRAKTFRITT** över hela landet. Över 10.000 storbelättna kunder. Skriv el. ring 36 12 08 (rikttnr 010).

F/A G U F A, Tekn. avd. 2, SPÅNGA

HJORTRON-SYLT

OBS! Kokad i enb. socker ej för söt.

Förp. om 5 och 10 kg:s B/N. Pris per kg 5:90. Oms. o. emb. inb. i priset. 30 kg fraktfritt. Större part. särskild offert. Lingonsylt. 10 kg:s à 2:75 kg.

RÖKT RENSTEK

Stekarnas vikt 4—8 kg. Förstklassig vara utlovas.

Billigare kanske finns men ej bättre.

Rekv. nu omg. Skriv eller ring!

Kronans Snabbköp

Tel. 503 00, Örnsköldsvik

LINGONSYLT 1:70/kg

HJORTRONSYLT 4:15/kg

Sylt av årets skörd, sötdad med rent socker

	35 kg:s	10 kg:s	6 kg:s
Lingonsylt	1:70	1:80	2:—
Hjortronsylt	4:15	4:35	4:55

Oms. inräknad, frakt tillkommer

HÅLSINGEPRODUKTER

Gnarp - Telefon Svedbro 21, 121

TILL ER SOM VÄVER

Varp 12/6 DT fiskgarn (Aug. Werner) obl. 9:50. Samma varp i standardfärgerna svart, mörkgrå, ljusgrå, blå, grön, orange, rosa, beige, brun, röd 12:—. Stål nylon 9/3 (Borgs) 12:—, Terylén 9/3 grå, extra stark 13:50, Linne (Bockens) 8/2, 8/3, 8/4 12:—, melerad 7:25, Varpning 1:— pr kg.

Vi har nu oblekt bomullsgarn även i dessa nummer: 16/2 pris per kg 11:—, 20/2 pr kg 11:50, 24/2 pr kg 12:50, 30/2 pr kg 13:50. Tillsvidare kan vi ej åtaga oss varpning av detta garn.

Mattrador, extra prima bomull 2:25, charmeuse 2:50.

Plastresor av Gislaveds fabr. i 35 färger 5:—. Vid köp över 25 kg 4:75.

Fraktfritt vid order över 100 kronor.

Vår broschyr på varp och plast bipackas varje order eller sändes gratis på begäran. — Låga priser - Snabb leverans - Full returrätt.

VARULAGRET - HORRED

Tel. 0320/802 58, 804 04

Varför skurhänder?

Sjuls skurapparat gör slut på det både för händerna och humöret irriterande skurslitet — nu blir skurningen ett rent nöje! Praktisk och hygienisk, skonar händerna. Komplet med mopp och skurkäpp endast 37:— + frakt.

Full returrätt. Demonstration för Stockholm. Tel. 38 50 76. Herr Fridlund. Beställ i dag från

VANSBRO PARTI & AGENTUR-AFFÄR, Vansbro. Tel. 86.

BÄTBYGGSATSER

Ragette - Wjiko Sport - Moth

BERGMANS JÄRNAFFÄR

Sundbyberg

Tel. 28 25 85, hr Bengtzon efterfr.

RESTPARTI RYABOTTNAR

Storlek 60 × 90 cm kr 13:50
80 × 130 " " 25:—
100 × 175 " " 38:—

Metervara, 120 cm bred kr 23:50/m
Bottnarna är vävda i prima lin samt ylleinslag

PRIMA RYAGARN kr 18:—/kg
Färger: Rött, grönt, grått, brunt, beige och guldbrun

RETURRÄTT

Frakt tillkommer - Rejal behandling
Tel. 031/25 62 80, 19 97 09

FABRIKERNAS GARNLAGER
Göteborg 38

REVIGÖR ger god vigör

Känner Ni Er trött och håglös? Orsaken kan vara brist på någon av vitaminerna. Då hjälper REVIGÖR, som har alla 17 olika vitaminämnen i bästa lösliga form: A 16700, B1 2800, D2 2000 IE, B2 7,5, B6 6, pp-fakt. nic. s. 120, nicotylamid 60, calc. pant. 30, kolinbitr. 600, C 400, inosit 125, E 5, H 1,5,

K3 10, PAB 1,5,
U 5,5 mg och
B12 12,5 γ/100 g.

Bli pigg och
"uppåt" pröva
REVIGÖR redan
idag

Receptfritt på apotek
samt i hälsokostaffärer

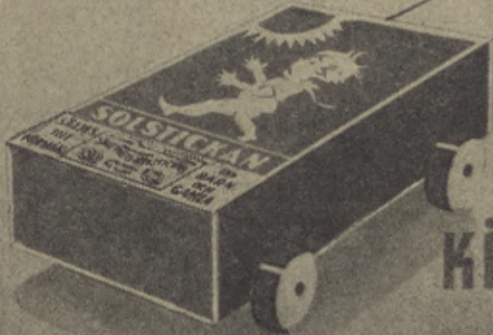
AB Carl's-Berg Biokemisk
och Farmaceutisk fabrik
Göteborg 5

GYNNA
SVENSK
INDUSTRI

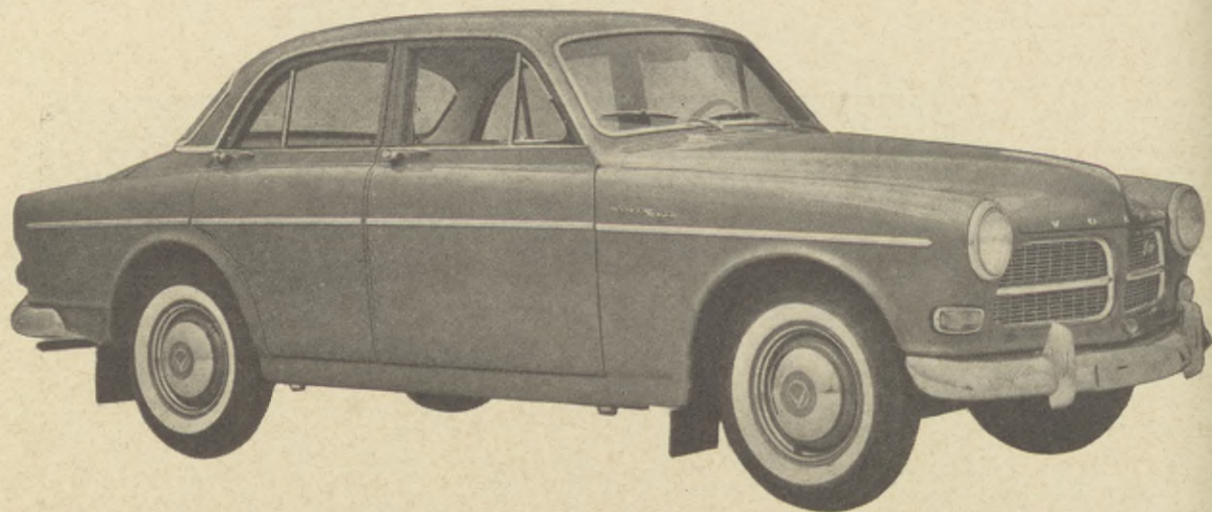

SOLSTICKAN

HJÄLP BARNEN
TILL *hälsa*
KÖP SOLSTICKAN

Toppvinst

VOLVO AMAZON

VOLVO P 544 Special

Volkswagen 1500 Limousine

SAAB 96

TV-apparater • Transistormottagare

Bandspelare • Rörstrandserviser

3.004 värdefulla vinster

**CHANSA
VINN**

**Sammanlagd
vinstsumma:**

över 176.000:—

Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka Rikslotteri 1962

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott + porto, eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad fr. o. m. maj t. o. m. sept. 1962 mot postförskott + porto, samt dragningslista à 25 öre, som sändes omedelbart efter dragningen.

Namn:

Adress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 5/62

Frankeras
med
20-öres
frimärke

RHL-lotteriet

Box 4149

STOCKHOLM 4

**BILDA FAMILJEKEDJA!
LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma sändning — dragningslista gratis och 10 % rabatt

20 lotter i samma sändning — dessutom portofritt

Minst en lott till varje familjemedlem ökar familjens vinstchans!